

Schillings

MET FLITSLICHT EN BUKS

NIEUWE WAARNEMINGEN EN AVONTUREN IN
DE WILDERNIS TE MIDDEN VAN DE DIEREN-
WERELD VAN AEQUATORIAAL-OOST-AFRIKA

DOOR

PROF. C. G. SCHILLINGS

MET VELE ORIGINEELE ONGERETOCHEERDE
FOTOGRAFISCHE OPNAMEN VAN DEN SCHRIJVER

VERTAALD EN VAN AANTEKENINGEN VOORZIEN

DOOR

A. F. J. PORTIELJE

INSPECTEUR OVER DE LEVENDE HAVE VAN HET KON. ZÖOLO-
GISCH GENOOTSCHAP „NATURA ARTIS MAGISTRA" TE AMSTERDAM
FELLOW ZÖOL. SOCIETY OF NEW-YORK
CORRESP. MEMB. ZÖOL. SOCIETY OF LONDON

MET MEDEWERKING VAN

MEVROUW A. C. SCHOLTEN-KERBERT

TWEEDE, OMGEWERKTE UITGAVE

N.V. VAN LOGHUM SLATERUS'
UITGEVERS-MAATSCHAPPIJ
ARNHEM IN 'T JAAR MCMXXV

INLEIDING VAN DEN TWEEDEN DRUK

Voor uitgevers en vertalers was het feit, dat de eerste druk in één jaar tijds uitverkocht was, een verrassing; voor de uitgevers tevens eene aansporing, terstond een tweede uitgave het licht te doen zien. Bij deze tweede bewerking van „Met flitslicht en buks” zijn enkele minder belangrijke en thans eenigszins verouderde hoofdstukken vervallen, waardoor de tweede druk binnen het finantieel bereik van een veel ruimeren lezerskring kon worden gebracht.

De toegevoegde noten, die destijds van deskundige zijden nog al waardeering mochten ondervinden, zijn, waar dit pas gaf, nog met een enkele vermeerderd. In 't bijzonder werd bij Hoofdstuk XXIV nader ingegaan op hetgeen er sinds Schillings' tijden inzake bescherming van wild werd verricht; ook inzake pogingen, om tot eene internationale bescherming te geraken, zijn eenige bijzonderheden vermeld.

Dank zij welwillende medewerking van den Heer G. A. Brouwer, Biol. Cand. te Groningen, die nog intijds de noodige gegevens hiervoor wist te verstrekken, kon aan het desbetreffend hoofdstuk een opgave met kaart van de verschillende Game-reserves in British Territories worden toegevoegd.

Moge deze tweede Nederlandsche bewerking van Prof. Schillings levenswaar en onovertroffen boek even gunstig ontvangen worden als de eerste, en er op hare wijze toe bijdragen, de beschermingsgedachte, die ook in ons „Insulinde” hoe langer hoe meer aan de orde gesteld zal moeten worden, bij velen ingang te doen vinden.

A. F. J. PORTIELJE

Amsterdam, Sept. 1925

INHOUD

	Bladz.
Inleiding bij den Eersten Druk	V
Inleiding bij den Tweeden Druk	VI
I De tragedie der beschaving	1
II Masai-nyika	9
III Steppenbranden	17
IV Aan de Ndjiri-meren	23
V Avond in het moeras	32
VI Aan de beek	36
VII De Afrikaansche olifant	49
VIII Olifantenjacht	74
IX Neushoorns	96
X Nijlpaard	120
XI Buffels en krokodillen	133
XII Giraffen	152
XIII Zebra's	166
XIV Leeuwen	177
XV Een leeuwenjacht	188
XVI Verdere lotgevallen met leeuwen	201
XVII Panter of luipaard	217
XVIII Hyena's en jakhalzen	227
XIX Oost-Afrikaansche antilopen	238
XX Gazellen en dwergantilopen	261
XXI Apen	274
XXII Jachttochten in de nyika	290
XXIII Nachtelijk schieten van de standplaats uit	334
XXIV Bescherming van wild	340
XXV Een krijgshaftig herdersvolk: de Masai's	354

IX

NEUSHOORNS

Wie door een jaren lang bereizen van de Masai-nyika een overzicht heeft gekregen, van den daar thans nog voorhanden zijnden neushoornstand, kan veel gemakkelijker dan een ander zich een denkbeeld vormen, van het aantal olifanten, dat daar vroeger bosch en steppe bevolkte, voor en aleer er door beroepsjagers op werd gejaagd.

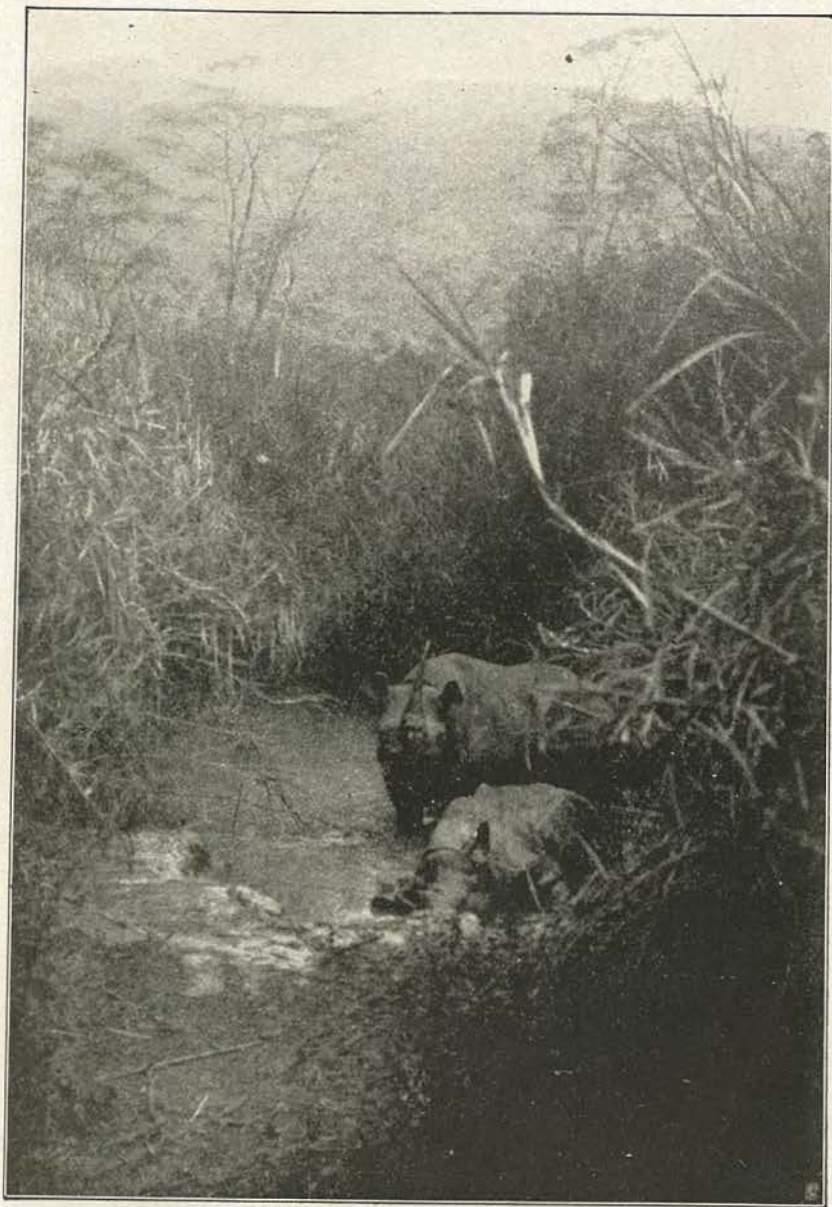
De neushoorns boden den beroepsjagers een al te gering equivalent aan horens tegenover de moeiten en gevaren, die de jacht op hen met zich mede bracht, vandaar, dat zij tot voor korten tijd weinig vervolgd, en eerst in de allerlaatste jaren gedecimeerd zijn geworden, toen de olifantenjacht al te weinig ging opleveren.

In den loop der jaren heb ik zoowat zeshonderd neushoorns met eigen oogen gezien en van duizenden de sporen waargenomen. Het is verbazingwekkend, zoo talrijk als de dubbelhoornige neushoorn tegenwoordig nog in de Masailanden te vinden is! Reizigers, die alleen maar langs karavaanwegen trekken, zouden hoogst verbaasd zijn, wanneer zij weken- en maandenlang de woestenij doorkruisend, daar alle dagen een aantal neushoorns in het gezicht te zien zouden krijgen; hun verbazing zou nog hooger stijgen, wanneer zij tijdens den drogen tijd van het jaar, op ongeveer 2000 M. hoogte in de bergen van de Masaisteppe, op daarvoor geschikte terreinen bepaald ongelooflijke aantallen van deze dikhuiden zouden aantreffen! Hoe groot het aantal van dit weerstandskrachtige wild wel is, wordt het allerbeste geïllustreerd door de aantallen door bekende reizigers buitgemaakte exemplaren.

Op de beroemde ontdekkingsreis van Graaf Telekis en den heer von Höhnelt, die, zooals men weet, geleid heeft tot de ontdekking van het Rudolfs- en het Stepha-

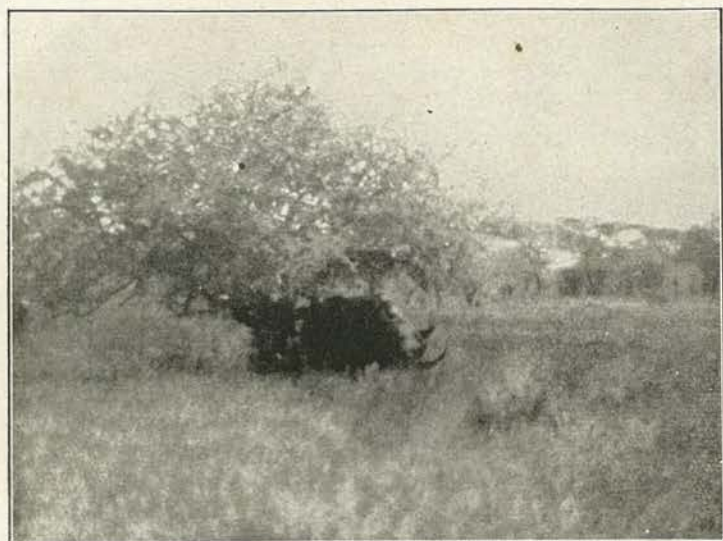
Het was niet zoo gemakkelijk, het toestel stil te houden, daar ik den neushoornbul in de open, dekkinglooze grassteppe moest naderen; op zijn rug zaten madenhakkers (*Buphagus erythrorhynchus* [Stanl.]), zoodat slechts een voorzichtig toekruipen door het hooge gras mij mijn doel liet bereiken.

Daar de valwinden uit het gebergte op dit uur van den dag, zooals ik met zekerheid wist, gedurig gunstig waren, kon ik — met kloppend hart — de neushoorns in het riet tot op 15 pas afstands naderen.

Zoo genoot ik van vlak nabij het wonderbare schouwspel van een bad dezer gevaarlijke dikhuiden ! (De neushoornkoe had haar voorsten hoorn afgestooten.)

Lang duurde het, eer de geweldige neushoornstier ging liggen . . . hij droeg de langste horens, die ik in deze streek ooit gezien had . . .

Nauwelijks was hij gaan liggen, of de madenhakkers, zijn trouwe metgezellen, zetten zich op hem neer . . . zijn nagenoeg een meter lange hoorn verhef zich als de tak van een afgestorven boom in de lucht.

niemeer, doodden de heeren 99 neushoorns, waarvan het vleesch daar in de eenzaamheid aan de manschappen tot voedsel moest strekken.

Dr. Kolb moet volgens betrouwbare berichten over de 150 neushoorns gedood hebben, alvorens hij zelf eindelijk door een, door hem zelf aangeschoten „pharoe” werd omgebracht. De heer von Bastineller, die hem langen tijd vergezelde, heeft er over de 140 geschoten. De heer von Eltz, de eerste commandant van het fort Moschi aan den Kilimandscharo, moet om-en-de-bij de 60 neushoorns in de steppe tusschen Moschi en Kahe hebben neergelegd.

In de laatste jaren hebben officieren van de bewakingstroepen mij verteld van persoonlijk behaalde jachtbuit, die dit getal nog te boven gaat.

Een aantal Engelsche jagers behaalden gelijke successen. Deze sprekende cijfers zeggen hier meer, dan lange uiteenzettingen het vermogen te doen. Zij zeggen ons aan den eenen kant, dat er nog een bepaald verbazingwekkend aantal neushoorns in Duitsch- en Britsch-Oost-Afrika is te vinden, anderszins beschouwd valt het niet moeilijk, daaruit den spoedigen ondergang dezer diersoort te profeteeren.

Het is eigenaardig gesteld met het sparen van den neushoorn!

Meermalen zal het dier, dwars door de voorttrekkende karavaan heen brekend, die hij wellicht ook in gevaar brengt, bepaald tot de jacht uitdagen. De vèrdragende, moderne schietwapens, en het groote doelwit, dat hij aanbiedt, zullen ons dier in vele gevallen noodlottig worden, ook daar, waar het niet terstond op de plaats dood blijft! Is de zoogenaamde witte rhinoceros in het Zuiden van het zwarte continent voor naar verhouding veel primitievere schietwapens in enkele tientallen jaren bezwiken, zoo is thans, waar de vèrdragende klein-kaliber geweren gebruikt worden, de ondergang van den dubbelhoornigen neushoorn in nog korteren tijd te voorzien.

De jacht op den neushoorn, zooals ik die opvat, door den jager alleen en naar goede jagerswijs beoefend, is en blijft een van de gevaarlijkste jachten die er tegen-

woordig nog mogelijk zijn. Het gaat niet aan te vragen, of de jacht op leeuwen, luipaarden, buffels, olifanten of wel die op neushoorns gevaarlijker is. Alles hangt van de omstandigheden en de plaatselijke gesteldheid af, waarin deze dieren aangetroffen en gejaagd worden. Ook met de meest betrouwbare buksen toegerust, is en blijft de jacht op den Afrikaanschen neushoorn, wanneer men ze, zooals ik dat steeds gedaan heb, alleen en zonder „meeschietend” geleide beoefent, een hoogst gevaarlijk bedrijf. De Engelsche reiziger Thomson schildert heel aanschouwelijk, welke gevoelens den jager beheerschen, wanneer hij een of meer neushoorns in het hooge gras jaagt, wetend, dat zijn leven er onvoorwaardelijk bij op het spel staat. Mij is het een raadsel, hoe er menschen zijn, die beweren kunnen dat zij, wanneer zij tegenover aanvallende neushoorns komen te staan, eenvoudig koelbloedig opzij springen, om het dier dan den bekenden „zekeren treffer” door het schouderblad te geven. Ik kan uit eigen ervaring met zekerheid zeggen, dat zoo iets eenvoudig tot de onmogelijkheden behoort. Een neushoorn, die werkelijk een mensch aanvalt, zal zijn tegenstander onder alle omstandigheden bereiken en op zijn horens nemen.

Gebeurt zulks niet, zoo werd het dier of tevoren op het allerlaatste oogenblik gedood, of de jager in kwestie wist een boom, termietenheuvel of rotsblok te beklimmen, of wel het dier was niet vanzins, hem werkelijk aan te vallen, maar alleen maar op de vlucht geslagen, toevallig in de richting van den man, dien 't betreft.

De groote expeditie, waarbij ik mij in het jaar 1896 had aangesloten, zag geen enkelen askari of gewapende ooit alleen op jacht gaan. In dit opzicht stonden de mannen onder voorbeeldig toezicht.

Ik handelde, zonder een uitzondering te gedoogen, tegenover mijn manschappen in de jaren 1899/1900 ook niet anders; alleen mijn Europeesche preparateur schoot hier en daar een waterbok of een antilope.

Nooit echter ben ik „door medeschutters beschermd” op gevaarlijke jachten uitgetrokken; „zelf doen” is hier naar ik meen het ware parool. Toch heb ik vele wonderlijke verhalen gehoord over hulpvaardig meeschietende

askari's en merkwaardig, steeds gaf dan de blanke Heer, de Bwana kubwa, het doodelijk schot, dat het dier op de plaats neervelde.

Heel wat anders, meer een man waardig, is de jacht zonder zulke hulp! Dikwijls komt een neushoorn snuivend aangestoven in de richting van verscheidene gewapende mannen; men opent het vuur, en op het laatste oogenblik kan het reeds doodelijk getroffen dier niemand van de schutters meer te pakken krijgen, maar baant het zich snuivend een weg door de schutterslinie om na korter of langer tijd aan zijn eind te komen.

Zulke situaties gaven dan aanleiding tot het sprookje van het behendig opzij springen, een kunststuk, dat ik gaarne, ook tegenover een neushoorn aanneem van een toreador op den effen grond van de arena, maar dat ik nooit door een niet in het stierengevecht geoefenden Europeaan zie uitvoeren. Ik vernam meer dan eens, dat menschen door het aanvallende dier op de horens gespiest en in de lucht gesmeten werden. De reeks van slachtoffers, die het onder zulke omstandigheden met hun dood bekoopen moesten, is zeer groot; heel wat Europeanen verloren op deze wijze in de door mij bereisde streken hun leven.

Voor eenige jaren ontmoette ik een Engelschen gouvernementsarts, die in den grootsten haast bij een doodzieke was geroepen. Een van zijn askari's, een Soedanees, was kort voor onze ontmoeting door een neushoornstier, die gemeenschappelijk was beschoten door de kleine karavaan, op de horens genomen en in de lucht geworpen. De hoorn van den dikhuid was den ongelukkige diep in het onderlijf gedrongen, de wond zag er verschrikkelijk uit en de toestand van den patient leek zoowel den dokter als ook mij, den leek, volkomen hopeloos. Daar ik van plan was, eenigen tijd vlak in de buurt te kampeeren, verzocht de dokter mij dringend, den gewonde drie dagen in mijn kamp op te nemen, daar hij niet in staat was hem verder te transporteeren.

Zoo moest ik wel goedschiks of kwaadschiks zijne verpleging op mij nemen, met het vooruitzicht, dat een spoedige dood den man van zijn pijnen zou verlossen. Buiten verwachting haalde hij den volgenden dag; zijn

pijnen werden echter tegen den avond zoo hevig, dat zijn zuchten en steunen haast niet meer was aan te hooren. Hij bad, hij smeekte om hulp; ofschoon toen zelf slechts van het allernoodzakelijkste voorzien, gaf ik hem mijn gansche voorraad opium, in de veronderstelling, dat hij zoodoende rust zou vinden en niet meer zou ontwaken.

Maar met het gestel van een zwarte is geen rekening te houden! Na nogmaals 24 uren was hij steeds nog in leven, en nu lieten de gevolgen van de dosis opium zich in zeker opzicht belemmerend gelden. Weer smeekte hij mij, hem bij te staan. Maar nu was goede raad duur. De weinige geneesmiddelen, die ik bezat, en die ik in dit geval had kunnen aanwenden, om de werking van de opium tegen te gaan, waren al lang opgebruikt. Eindelijk kwam ik op de gedachte, om de werking te beproeven van den inhoud van een flesch slaolie, die ik nog over had. Het gelukte; de man werd den dag daarop afgehaald en is tegen alle verwachting in de zware verwonding, zooals ik later vernam, geheel te boven gekomen.

Dergelijke gevallen hadden in den regel niet zoo'n gelukkig verloop, maar eindigden veeleer met den dood van den betrokkene. De neushoorns slingerden hun slachtoffers, ze met de horens doorborend, daarbij dan slechts eenmaal in de lucht, ofwel ze keerden in andere gevallen naar de aangevallenen terug en herhaalden hun aanval opnieuw.

Ik zelf ben meer dan honderd keer allerergst door neushoorns in het nauw gebracht, en vele andere ontmoetingen met neushoorns droegen toch altijd een gevaarlijk en opwindend karakter. Mijn allereerste ontmoeting met den „e'moej" der Masai's had plaats tegen den avond, temidden van een zwart verkoelde doornsteppe, die denzelfden dag was afgebrand.

Nooit zal ik den indruk vergeten, die het oogenschijnlijk zoo onbehouwen diergevaarte op mij maakte, zooals het daar stond in zijn ruwhuidige plompheid, temidden van die sombertrieste omgeving, schuins en onzeker belicht door de ondergaande zon. Met hoog opgeheven kop — het geweldige dier had ons naderkomen al bemerkt — de reusachtige hoornen strak tegen de lucht, scheen het als samengegroeid met den zwart gekleurden grond,

gigantesk zich afteekenend tegen den achtergrond van den rossigen avondhemel.

Mijn hart bonsde heftig en mijn hand was onzeker, toen ik, op honderd pas ongeveer, de zware olifantebuks afvuurde, terwijl ik maar onvoldoende dekking had achter een kale, ten deele door het vuur gespaarde doornstruik. Op mijn schot komt de „pharoe" aansnuiven, en pas vlak bij mij slaat hij, op mijn tweede schot, luid snuivend op de vlucht, links af de steppe in! Mijn mannen waren als 't ware van het aardrijk verdwenen. Het geheele tooneel speelde zich in zulk een korten tijd af, maakte zoo 'n geweldigen indruk op mij — het schijnbaar gemis aan uitwerking van mijn wapen op het groote wild was zóó verpletterend — de door dit laatste ten toon gespreide behendigheid en vlugheid was zóó verrassend, dat van dit oogenblik af, een heel ander beeld van het dier zich in mijn bewustzijn grifte, als 't geen ik jaren lang in mij had omgedragen!

Terzelfder tijd lag echter een zwaar verwonde man, die den vorigen dag door een neushoorn tot twee maal toe in de lucht gesmeten en slechts als door een wonder van den dood gered was, in het kamp. — — —

Moest ik bij het betreden van het zwarte werelddeel al zooveel schoolsche begrippen op gansch andere waarde leeren schatten, hier kwam vooral goed aan het licht, dat ik niet tegenover een loggen, plompen, door lange gevangenschap in een Zoölogischen tuin in enge opsluiting gedegenereerden „dikhuid" kwam te staan, maar tegenover een athletisch ontwikkeld, gevaarlijk behendig dier, zoo heel anders dan ik had verwacht. —

Wekenlang werd dit begrip en deze ervaring nog bevestigd bij het in de verte ontwaren van het dier. Het tweede samentreffen op korten afstand evenwel, drukte op dit alles den stempel der absolute zekerheid!

Het hagel-geweer in de hand, afspringend van mijn, toen nog niet voor de tsetsé-vlieg bezwijken rijezel, snel ik linksaf in een met hoog gras begroeide kloof, waarin ik paarlhoenders had zien neervallen.

Als gewoonlijk zijn ze ver van de plaats, waar ze neerkwamen, vandaan geloopt; vlug ik hen achterna, om ze tot opvliegen te bewegen.

Daar plotseling richt zich, niet ver voor mij uit, een bruinachtig zwarte massa automatisch vlug op, aarzelt een oogenblik in zittende houding, maar reeds heeft mijn toendertijd nog niet al te best op dit dier geoefend oog de geweldige omtrekken van een neushoorn in het hooge gras ontdekt!

Bliksemsnel schiet ons in zulke oogenblikken allerlei door het brein. In een oogenblik lig ik plat op den grond; snuivend en proestend, zich in een wolk van stof hullend, raast de neushoorn op een voetbreeds afstand langs mij heen, op de karavaan af, dicht langs mijn vriend Alfred Kaiser heen!

Hij, die kortgeleden door een neushoorn tot tweemaal toe gespietst werd, op wonderbaarlijke wijze er het leven afgebracht en maandenlang doodziek gelegen heeft, scheen een merkwaardige aantrekkingskracht op neushoorns uit te oefenen. Waar hij zich ook maar bevond, kwam hij tegenover een of meer „pharoe's" te staan! Maar tijdens zijn lang leven te midden der Bedoeinen van den Sinai, heeft hij stoicynsche kalmte aangeleerd; ook ditmaal laat hij het dier ongehinderd door de karavaan heen breken, en vlak langs zich heen wegrennen. Alleen een niet te beschrijven, krachtigen Arabischen vloek zendt hij het achterna; een ver over de steppe zich uitbreidende stofwolk evenwel kenmerkt den weg van het vluchtende dier in de verte.

Maar ik mag me zelf gelukwenschen, op het kantje af en ternauwernood gered als ik was uit het hoogste gevaar; opnieuw heb ik geleerd, in zulke omstandigheden voorzichtiger te handelen, en voor de zooveelste maal heb ik in mijn leven het begrip „narrow escape" der Engelsche taal geïllustreerd gekregen. Op denzelfden dag was ik dan nog in de gelegenheid, vier andere neushoorns, waaronder een moeder met een jong, te zien. Korten tijd daarop echter verlokt mij een druk begaan wildpad, dat naar een poel tusschen rotsen in de meest droge steppe leidt, tot de jacht van een nachtelijke standplaats uit.

In de hoogsteppe wordt het 's nachts bitter koud; met dekens, lantaarns enz. toegerust, breek ik 's avonds op, om aan den rand der kloof een stelling in te richten.

Maar we hebben geen rekening gehouden met den plotselingen zonsondergang in de tropen; komen te laat, verdwalen en spoedig omvangt ons een diepe duisternis. De overal liggende rotsblokken en 't den gang bemoeilijkend hoog gras belemmeren stap na stap; er blijft niets anders over, dan naar het kamp terug te keeren, zoo goed het gaat. Maar ook dat schijnt in de donkerte niet doenlijk, en zoo besluit ik op de plaats te blijven afwachten, tot de maan opkomt, en de terugmarsch naar het kamp mogelijk wordt.

Midden tusschen de rotsblokken, waar de voet over struikelt, waaraan de knie zich bezeert, bij elken pas gehinderd door spitse, pijnlijke doorns en rankende, taaie grashalmen, waren wij in den donkeren nacht als door tooverij gebannen aan de plek. Maar op den duur gewent zich het oog aan de duisternis, en is 't zelfs in staat, de witachtige stammen en takken van alleenstaande acacia's in de nabijheid te onderscheiden.

Na geruimen tijd klinkt dicht voor ons uit een kort snuivend geluid! Mijn manschappen laten in minder dan geen tijd alles wat ze dragen, op den grond vallen, en met een vlugheid, die zich onmogelijk laat beschrijven, beklimmen ze twee tamelijk hooge, in de nabijheid zich bevindende kale boomen. Alleen mijn geweerdager, die de zware olifantenbuks heeft mede te sjouwen, aarzelt een oogenblik; „pharoe bwana!" klinkt het halfvuid van zijn lippen. (Een neushoorn, heer!)

Ik moet eerlijk bekennen, dat mij toen de weinige haren ten berge rezen, en á tempo had ik de zware buks gegrepen.

Nu ontwaart mijn, inmiddels aan de duisternis gewend oog, in den onzekeren lichtschemer van den tropischen sterrenhemel en de middelerwijl opkomende maan, het bonkige gevaarte van den neushoorn niet ver voor mij uit. Enkele meters achter ons gaapt de diepe rotskloof, iedere schrede wordt belemmerd door rotsblokken, spitse doornen, dooreengeward gras! Doodstil, ademloos hokt het gezelschap van mijn acht of tien dragers op hun boomen, daar beweegt zich proestend het neushoorndier een paar meters naar mij toe.

Ik zoek den vizierkorrel tegen den sterrenhemel, zak,

druppunt nemend, af naar het midden van het zwarte diergevaarte voor mij uit — en — trek af — — Met een ontzaglijk gedonder dreunt de geweldige kruitlading door de rotskloof, en weerkaatst tegen de klippen rondom mij, veelvuldige echo's oproepend.

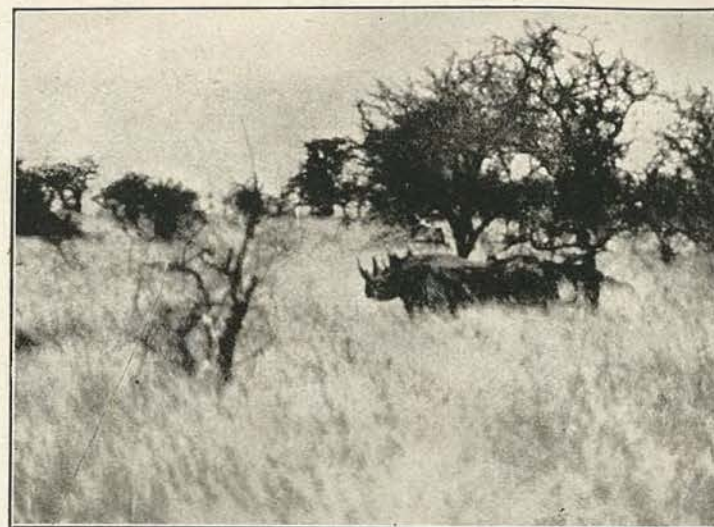
Ik ben een stap achteruit geworpen, door de kracht van het zware wapen, en op de knie gezonken; de linkerhaan wordt vlug gespannen — bij zulke zware kalibers gaat hij, wanneer hij tegelijkertijd met den rechter gespannen wordt, al te licht met dien tezamen af — en nu verwacht ik de komst van den tegenstander! Maar snuivend en met lawaai en gestommel verdwijnt die den heuvel af, den donkeren nacht in; diepe stilte valt in, wij allen houden ons roerloos stil en luisteren! Na geruimen tijd wordt de terugmarsch naar het kamp aanvaard; schreeuwend en zingend trachten de mannen een dergelijke ontmoeting van dichtbij in het duister nu zoo goed mogelijk te vermijden.

Den volgenden ochtend wordt de getroffen, groote neushoornstier gevonden op zestig pas afstands van de plaats van het schot. De stalen kogel met looden mantel is midden door het schouderblad gegaan en wordt aan de andere zijde onder de huid teruggevonden.

Niet altijd loopen zulke ontmoetingen met neushoorns bij nacht zoo gelukkig af; veeleer vallen de dieren soms, zonder dat er op hen wordt geschoten of ze geprikkeld worden, aan en worden dan hoogst gevaarlijk. In den regel echter ontwijkt de neushoorn den mensch als hij te rechter tijd diens nadering bemerkt, gelijk ik dat later zeer dikwijls zelf heb ondervonden.

In de hooglanden der waterscheiding tusschen de Masailanden en het Victoria-nyanza had ik toen meermalen gelegenheid, neushoorns gade te slaan, en wel evengoed in de woeste bergwouden dezer plateaux als op de open vlakten, waar de neushoorns, die van uit de verte zichtbaar waren, in de vrije steppe afzonderlijk of met anderen samen waren gaan liggen.

Toen al wilde het mechaniek van mijn repeteerbuks niet goed functioneeren. Niets is meer geschikt, om een schutter nerveus te maken, dan een dergelijke, meestal juist op het meest ongewenschte oogenblik voorkomende

Als vastgenageld stonden de neushoorns verbluft te kijken — toen vielen ze mij met verrassende snelheid aan . . .

Een lange volle baard maakte mij in de jaren 1899/1900 onherkenbaar. — In afwachting van de uit het kamp, op het bericht der door mij daarheen gezonden boden, ijlings aankomende mannen, hield ik, op den neushoorn uitgestrekt, een siësta, en nooit in mijn leven heb ik zoo goed gesluimerd, als op dit eigenaardige leger . . . De huid van dezen, door mij geschoten neushoornbul bevindt zich thans in het Koninklijk Museum voor Natuurkunde te Berlijn.

Op 't zelfde oogenblik volgde de bul haar voorbeeld . . .

En een even omgaan van den wind had tengevolge, dat zij onmiddellijk daarop front maakten . . .

onbetrouwbaarheid van het wapen, van welks onvoorwaardelijk voor het gebruik gereed zijn, zijn leven afhangt. Zoo kwam het, dat het aanvallen der paarsgewijze in de kale, open, volstrekt geen dekking biedende steppe sluimerende neushoorns een hachelijk aanzien kreeg. In het bijzonder mag ik in één geval van geluk spreken, omdat toen de tweede neushoorn op de vlucht sloeg, nadat ik den eersten — na een uur lang onder den heetsten zonnegloed naderbij gekropen te zijn — op honderd meter afstands gelukkigerwijs gedood had. Zoo langzamerhand aldoor meer vertrouwd geraakt met de eigenaardigheden van het dier, hadden mijn volgende ontmoetingen met de gevaarlijke dikhuiden een gunstig verloop.

Ik doe weer een greep uit afzonderlijke episoden, die het gedrag van den neushoorn onder verschillende omstandigheden karakteriseeren, genomen uit het groote aantal mijner wederwaardigheden, overtuigd, dat den lezer op deze manier een zooveel mogelijk juist en natuurgetrouw beeld van het dier wordt gegeven.

Onvergetelijk vooral zal mij het neervellen van een zeer ouden neushoornstier in Britsch-Oost-Afrika blijven, niet ver van Kibwezi. Op een zeer winderigen morgen was ik zoo gelukkig, om na een misschot een Grant's-gazellenbok met maar één kapitalen hoorn te schieten. Op het punt hem het genadeschot te geven, viel mijn blik toevallig naar links in de steppe, waar ik op ongeveer 200 meter een donkere massa bemerkte. Ik meende een ontwortelden boom te zien, maar kort daarna, toen ik weer eens keek, was het donkere iets verdwenen!

Met den kijker kwam ik nu tot de overtuiging, dat ik met een neushoorn te doen had, die zich blijkbaar op zijn geliefkoosde manier in zittende houding opgericht had, nu echter weer was gaan liggen.

Bij den zeer fellen wind gelukte het mij, het dier tot op vijftien pas vlak van voren te naderen; een kleine doornstruik diende mij daarbij als dekking. Ik kwam zorgvuldig op het oor van den neushoorn af, maar met een geweldigen ruk stoof het dier op mij af — tot mijn geluk daarbij op 't laatste oogenblik rechtsomkeert makend! Mijn tweede kogel, op zoo korten afstand vlak van achteren afgegeven, liet hem dan als een haas

onder 't vuur ineen zakken. Hij was terstond dood. De aanblik van den aardkleurigen reus, zooals hij daar, een wortelstronk gelijk, als 't ware met den grond vergroeid, in de storm-doorwaaide steppe zich dien dag aan mij voordeed en mijn blik misleidde, daagt mij dikwijls nog plastisch in 't bewustzijn. Temeer wanneer ik mij heimelijk daarbij er op betrap, hoe zoo iets mij met knagend verlangen trekt naar de verre, door de wereldzee van mij gescheiden Masai-nyika, en hoe de steppe met heel haar somber-wilde bekoring mij roept en lokt.

Eenige jaren later — ik placht toen al lang alleen nog maar op zeer groote exemplaren te jagen — beschoot ik een ouden, buitengewoon zwaren bul, die op een schot door het schouderblad, dat ongunstig zat, weliswaar terstond op de vlucht sloeg, maar op mijn volgende schoten in een wijden boog — naar mijn ervaring een vaak gevoerde taktiek der neushoorns — op mij af kwam, en eerst op tien pas afstands voor mijn voeten ineenzonk. De stier bevond zich in gezelschap van een neushoornkoe. Op 't eerste schot stoven beide dieren met de koppen op elkaar in; de stier wellicht in de meening van door zijn gezellin te zijn bezeerd. Rotsvast staat mij ook hiervan de door de schijnbaar zoo logge dieren ontwikkelde behendigheid en vlugheid in 't geheugen gegrift. Natuurlijk neemt bij deze jacht, overeenkomstig de aldoor wassende zekerheid van al degenen, die zich met gevaarlijke zaken bezighouden, het zelfvertrouwen van den jager toe, naarmate hij een reeks van gelukkige uitkomsten na zijn ontmoetingen met den zoo weerbaren tegenstander heeft beleefd.

Vroeger of later evenwel, grijpt toch zeker en gewis het tegenovergestelde geval plaats, en hoe meer ervaring de jager van leeuwen, luipaarden, buffels, olifanten en rhinocerossen krijgt, des te voorzigtiger pleegt hij te worden.

Aan het Jipe-meer had ik onverwachts, bij de jacht op koedoe's, een ontmoeting met een neushoorn, die, uit het modderbad in een poel komend, plotseling, met het roode laterietslijk der steppe overdekt, door de schuine stralen der ondergaande zon bestraald, op vijf en twintig pas afstands voor mij stond! Instinctmatig voelde ik,

dat het dier mij zou aanvallen. Op 't zelfde oogenblik gebeurde dit ook, nadat de neushoorn twee of drie maal in wiegende beweging den kop heen en weer had geworpen en met den reukzin mijn standplaats had uitgevorscht. Op dat critieke oogenblik ging mijn buks uit de richting! De kogel zat dientengevolge te hoog, maar gelukkig toch goed genoeg, om het dier, dat mij in 't voorbijschieten bijna aanraakte, te laten afzwinken.

Ternauwernood kon ik, door op 't allerlaaste oogenblik in een dicht doornbosch te springen, het dier nog weer ontkomen! Bliksemsnel joeg het een van mijn manschappen tot tweemaal toe om een gaffelvormig den grond uitgroeiende, dikke acacia en verdween toen in de doorns! Verder schieten was mij vanwege de rechts en links achter heesters en boomen beschutting zoekende mannen — ik was van ongeveer tien man vergezeld — niet mogelijk, en het dier ontkwam.

Wie de onbeschrijflijk angstwekkende gewaarwording van den aan den trekker trekkenden schutter — die ook bij het op de vlucht slaand wild slechts aan gericht afkomen van der jeugd af aan gewend is — kent, zal zich een beeld mijner gevoelens op dit critieke oogenblik kunnen maken!

Een hevige koorts, die mij den volgenden morgen voor twee dagen aan mijn leger kluisterde, maakte een opsporing onmogelijk.

Op de neushoornjacht komt het er zeer bepaaldelijk op aan, dat men zorgvuldig op den wind let.

Het meest doelmatig geschiedt de contrôle der windrichting met behulp van een ontstoken lucifer, bij gebrek daaraan door middel van het laten afloopen van zand of het omhoog houden van een bevochtigden vinger. Behalve de windrichting komt echter ook in bijzondere aanmerking, of de neushoorns al of niet vergezeld zijn van madenhakkers (*Buphaga erythrorhyncha*). In veel gevallen verlaat zich het rustende dier op zijn kleine, getrouwe kameraden uit de vogelwereld; zij bevrijden het niet alleen van parasieten, maar waarschuwen het ook onfeilbaar bij naderend gevaar. Dit laatste geschiedt door schril gekwetter en ijlings opvliegen. Zoo door den

SAMEN-
LEVING

vogel gewaarschuwd, staan de neushoorns of bliksemsnel op, of wel ze nemen een zittende houding aan, om nu al naar omstandigheden en vroeger opgedane ervaringen de vlucht te nemen, langzaam weg te draven, of — in niet door menschen bevolkte streken — weer te gaan liggen.

Kan zich de naderbij komende zelf, op 't eerste alarm, bij gunstigen wind verbergen, en is de neushoorn weer gaan liggen, zoo laten zich de madenhakkers, wier aantal van enkele weinigen tot ongeveer twee dozijn kan wisselen, weer op hun gastheer neder. Zoodra men dezen echter weer nadert, verlaten ze opnieuw den neushoorn, hem zoodoende opnieuw alarmeerende ¹⁾).

Wij zien hier dus weer een vereeniging — een symbiose — tusschen een dier van zeer scherp reuk en zeer scherp ziend gezelschap.

In hoeverre een, bij bijna alle door mij geschoten neushoorns — meest ter linkerzijde aan de buikflank — gevonden wond, ter grootte van een vijfmarkstuk, met het bedrijf der madenhakkers in verband staat, laat ik daar. De inboorlingen beweren, dat deze „doendo” van de vogels afkomstig zijn. Ik heb stukken huid met deze wonden meegebracht, om een onderzoek op eventuele verwekkers mogelijk te maken.

In elk geval vond ik maar een enkelen rhinoceros zonder een dezer „doendo”. De rhinocerossen onderscheiden zich door zulke huidwonden van de olifanten, wier opperhuid er bij gezonde dieren altijd glad en onbeschadigd uit ziet. Niettegenstaande de werkzaamheid der buphagiden, die bij gelegenheid ondersteund wordt door die van raven, vinden wij den Rhinoceros bicornis, vooral op niet gemakkelijk toegankelijke plaatsen van zijn lichaam, rijkelijk bezet met een groot aantal, deels buitengewoon groote, teeken. Ik vond onder deze parasiteerende bewoners verschillende soorten, zoo-

1) Dit alles moet in dier voege verstaan worden, dat de neushoorn — door ingeprente, vroegere ondervinding in dezen geleerd — aan het plotseling veranderend gedrag, aan de onwillekeurig geuite gemoedsaandoening der verschrikte, hem om der wille zijner huidparasieten vergezellende, vogels opmerkzaam geworden, nu zelf ook gaat merken, dat er onraad is. Niet dus een met voorbedachtenrade, een bedoeld waarschuwen is hier in 't spel, zooals dit bij elkaar met opzet of volgens afspraak waarschuwend menschen, alarmmakende soldaten het geval is. (Vert.)

als Amblyoma aureum Nn.; Amb. hebracum Koch., Amb. devium Koch., en in zeer aanmerkelijk aantal Dermacentor rhinocerotis de Geer.

Zeer waarschijnlijk benut een tot dusver onbekende, bij gelegenheid van mijn laatste reis door mij ontdekte teekensoort eveneens den rhinoceros als gastheer; van de bovengenoemde teekensoorten is echter Dermacentor rhinocerotis, naar het schijnt, alleen en uitsluitend op den „pharoe” aangewezen.

Meer dan vier „pharoe's” heb ik niet tezamen aange-
troffen, hoewel ik dikwijls tot acht stuks toe terzelfder tijd in 't gezicht kreeg.

Op wonderbaarlijke wijze is bij deze dieren het vermogen, om zich te oriënteren, ontwikkeld; telken nacht leggen zij in den drogen tijd vele uren verre afstanden naar het water af.

Hun mest plegen ze met bijzondere voorliefde op bepaalde plaatsen te laten vallen, om haar dan, met de achterpooten achteruit krabbend, te verstrooien. Zoodoende ontstaan er breede banen in den steppegrond. Zonder twijfel dienen deze opeenhooping van mest den dieren als „post-” en oriënterings-stations, met behulp waarvan de ver verstrooide dieren elkaar kunnen opsporen.

De vorm der horens is zeer individueel en varieert buitengemeen. De horens der wijfjes worden langer en zijn altijd dunner dan de meer gedrongen gebouwde, zwaardere horens der bullen. Soms zijn de horens zwaardvormig afgeplat en wel in dezelfde streken, waar ronde hoorns regel zijn.

Buitengewoon, tot bijna anderhalven meter lange hoorns van koeien komen hier en daar bij zeer oude exemplaren voor.

In enkele, zeer zeldzame, gevallen komen er meer dan twee en tot vijf horens toe bij den Afrikaanschen neushoorn voor. Omgekeerd werpen de dieren onder bepaalde omstandigheden een of ook beide horens af. Ik geloof, dat bovendien zeer bejaarde exemplaren hun horens soms verliezen zonder ze te vernieuwen. Een zeer bejaard, alle verschijnselen van hoogen ouderdom te zien gevend, hoornloos exemplaar, dat ik schoot, laat mij zulks ver-

moeden, evenals weliswaar slechts met groote voorzichtigheid aan te nemen berichten van der jacht kundige inboorlingen.

De ontwikkeling van de dikwijls een geweldige lengte bereikende horens der Afrikaansche neushoorns wordt het best door de volgende opgaven veraanschouwelijkt; zij bevatten de maten (in Engelsche duimen) der langste en best ontwikkelde horens, die men tot op heden leerde kennen.

Afrikaansche neushoorn (Rh. bicornis) ¹⁾		
Eigenaars	Herkomst	Lengte
Dr. C. H. Orman	Oost-Afrika	53 ¹ / ₂
S. L. Hinde	"	47
Kaiserl. Museum Weenen ?		44 ¹ / ₂

1) Tegenwoordig worden de Afrikaansche neushoorns — volgens een vroeger reeds door Gray gegeven indeeling — tot twee afzonderlijke geslachten gebracht:

1o. het geslacht *Diceros* Gray (Spitssnuitneushoorn) met de soort *D. bicornis* L., de Zwarte rhinoster der Boerenjagers, vooral gekenmerkt door zijn vingervormig verlengde bovenlip, die een „grijpclip” is, waarmede deze zich bij voorkeur in de met verspreid staande boomen en struikgewas begroeide „bush”-steppe ophoudende soort zich in het bijzonder als blad- en twijgvreter laat kennen.

2o. het geslacht *Ceratotherium* Gray (Stomp- of Breedsnuitneushoorn) met de soort *C. simum* Burch., de witte rhinoster der Boeren, die in tegenstelling tot de vorige soort (en de Indische neushoorns!) — met zijn breede, volstrekt niet vingervormig verlengde bovenlip een speciale graseter op de open steppe is. Zijn naam dankt het in 1817 door Burchell in Zuid-Betschoeanaland ontdekte en beschreven dier, dat volgens Selous als overheerschende kleur een donker leigrauw vertoont, vermoedelijk aan het grijswitte stof, waarmede de kolonisten en „voortrekkers” het veelal overdekt vonden. De witte neushoorn bewoont een minder uitgestrekt gebied dan de zwarte, komt volgens Sclater en ook nog volgens Schillings alleen maar in Zuid-Afrika voor, en wel tusschen Oranjerivier en Zambezi, in welk gebied het reusachtige dier, dat nimmer levend naar Europa kwam, thans zoo goed als uitgeroeid moet zijn.

Evenwel is niet lang geleden gebleken, dat de witte neushoorn (in een door Lydekker, op grond van door Major Powell-Cotton aan het Britisch Museum verstrekt materiaal, beschreven ondersoort of locale vorm *C. simum cottoni* Lyd.) ook in het boven Nijlgebied, in de tot den Kongostaat behorende enclave Lado (onder 5° N. Br.) voorkomt. Opmerkelijk genoeg verschilt deze van den Zuid-Afrikaanschen vorm ruimtelijk zoover gescheidene Centraal-Afrikaansche ondersoort maar zeer weinig van eerstgenoemden, en moeten volgens Trouessart de Arabische handelaars in den Soedan — die rhinoceroshoorns tot naar China toe verhandeld hebben — de hoorns van dezen Noordelijken witten neushoorn in vroeger tijd reeds gekend en zeer goed van die van den zwarten neushoorn onderscheiden hebben. Ook den Londenschen naturalienhandelaar en preparateur Rowland Ward waren, al jaren voor de ontdekking van *C. simum cottoni*, hoorns van dezen lokalen vorm uit den Soedan bekend. Een reeks prachtige natuuropnamen, zoomede belangwekkende mededeelingen over het leven van dezen merkwaardigen witten neushoorn van Lado zijn te vinden in Dr. A. Berger's belangrijk, met buitengewone momentopnamen geïllustreerd boek: „In Afrika's Wildkammern”, Berlijn 1910. Mooi opgezette exemplaren van deze zoölogische zeldzaamheid van den eersten rang vond ik tot mijn verrassing destijds in de Zoölogische Musea te Berlijn en München. In het Zoölogisch Museum van „Artis” bevinden zich een

De enkele jaren geleden eerst in Zuid-Afrika uitgeroeide, tegenwoordig nog slechts in zeer enkele exemplaren aan te treffen, zoogenaamde witte neushoorn — een soort, die alleen in het Zuiden van het donkere werelddeel inheemsch was —, droeg weliswaar nog langere horens! Hier onder mogen eenige maten wederom in Engelsche duimen, gegeven worden; zij zijn evenals de voorgaande ontleend aan Rowland Ward's „Records of Big Game”.

Witte neushoorn (Rh. simus)

Eigenaars	Herkomst	Lengte
Col. W. Cordon Cumming	Zuid-Afrika	62 ¹ / ₂ "
Britisch Museum	"	56 ¹ / ₂ "

Heden ten dage, zooals gezegd, bijna volkomen uitgeroeid, was dit kolossale schepsel het grootste landzoogdier dat na den olifant ten tijde onzer vaderen de aarde bewoonde. Nauwelijks een halve eeuw geleden was het daarbij nog zoo talrijk, dat de Engelsche jager Andersson binnen het tijdsverloop van enkele maanden in het gebied van de Oranjerivier en de Zambezi tegen de zestig stuks kon schieten. — — —

Persoonlijk heb ik den hoorn van een neushoorn in Zanzibar kunnen verwerven, die tegen de 54 Engelsche duimen lang is, en de door mij geschoten neushoorns leverden onder meer de maten van 86, 76, 72 en 62 ¹/₂ centimeter op, terwijl de hoorns der meeste overige door mij geschoten exemplaren weliswaar veel minder lang zijn.

Werkelijk gevaarlijk wordt de neushoorn den reiziger in het dichte „bush”, zij het in de steppe temidden der uitgestrekte suedaboschjes of op de plateaux der bergen, temidden van die moeilijk te doortrekken ondoordringbaar dichte vegetatie, die de bergkammen en de open plekken in het hoogstammig, met korstmossen behangen bosch bedekt.

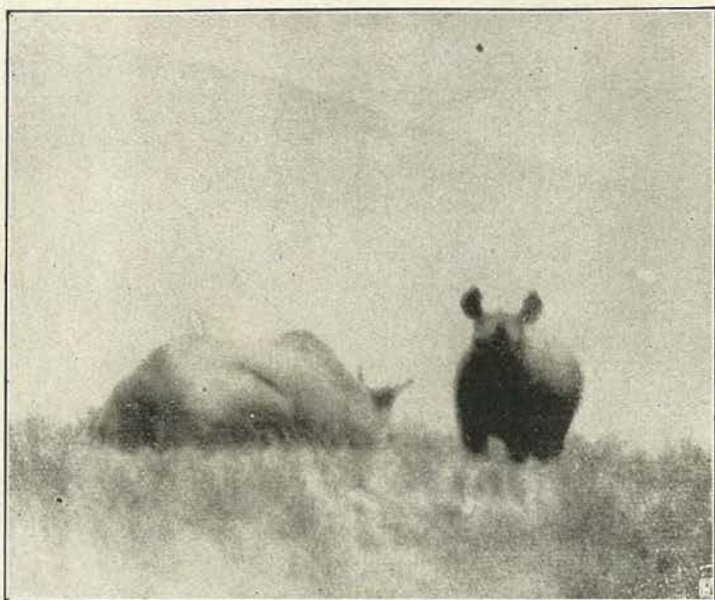
prachtig opgezette kop benevens een schedel van een Witten Neushoorn uit het district Lado, door den Heer W. Laan aan het Genootschap geschonken. In Z.-Afrika, waar nog slechts enkele exemplaren voorkomen, voorts in Oeganda en in den Soedan wordt de Witte Neushoorn door de Britsche regeerings-maatregelen thans streng beschermd, hoewel het betrekkelijk moeilijk valt, het clandestien schieten van de stroopers, inzake uitvoeren van horens via Abyssinië of de Belgische Congo geheel te beletten. Ook de Belgische regeering is thans doende met beschermings-maatregelen, nadat door verschillende Engelsche natuurvrienden en door de Cercle zoölogique congolais is aangedrongen op bescherming, in 't bijzonder van Neushoorn, Okapi en Gorilla.

Voor al op die vaak slechts smalle berghellingen, op ongeveer 2000 meter hoogte en in dichte dekking, heeft zich het dier dikwijls talrijke ligplaatsen onder de heesters bereid, die het afwisselend pleegt te bezoeken. Bij voorkeur houdt het zich hier in het dichte kreupelhout op, dat uit ondoordringbare jasmijn-, smilac-, perololium-, toddelia-, braam- en andere struiken bestaat, en waarin voor den mensch haast geen indringen mogelijk is.

In den drogen tijd worden op de bergen alle levensvoorwaarden voor olifanten en neushoorns vervuld, en de menigte dezer dieren concentreert zich dan op deze plateaux. 't Binnendringen in hun verblijfplaatsen kan dan zeer bedenkelijk worden. Gaan wij onder verkeerden wind en met opzet zooveel mogelijk geraas makend voort, zoo plegen de dieren weliswaar meest òf, dicht voor ons uit van de berghelling naar beneden lawaaiend, op de vlucht te slaan, òf ze hebben zich muisstil en onhoorbaar al stilletjes uit de voeten gemaakt, eer wij een honderd schreden of wat verder hun bijzonder talrijke, napvormig uitgeplette ligplaatsen bereiken — die zooals gezegd, bij voorkeur op deze bergkammen zijn gelegen. Marcheeren wij intusschen onder gunstigen wind, zoo zijn ontmoetingen op allerkortsten afstand, die begrijpelijkerwijze hoogst bedenkelijk zijn, vooral als het om verscheidene dieren gaat, aan de orde van den dag. Zelfs de Wandorobbo's en Wakamba's zoeken slechts ongaarne deze buenretiros der neushoorns op; ik moet echter bekennen, dat ik na eenige hoogst opwindende avonturen midden in deze bergwildernis geen al te groot verlangen meer koester, om nog eens iets dergelijks te beleven. Hier is inderdaad de jagersman niet langer op zijn plaats, die, gelijk ik dat, zooals van zelf spreekt, altijd deed, het heft zelf in handen houdt, en zich niet door een lijfgarde van er op lospaffende zwarten laat „beschermen”. Het komt er hier toch eventueel op aan onder alle omstandigheden te vuren op alles wat „neushoorn” heet, ten einde op 't kantje af zich 't leven te redden, onverschillig of 't een wijfje of jong is; inderdaad geen verheffend jachtbedrijf! Maar wanneer het geleide oók schieten moet in dit ongebaand kreupelhout — waarin, om maar een voorwaartsche be-

Een jonge neushoorn 's nachts aan de drinkplaats.

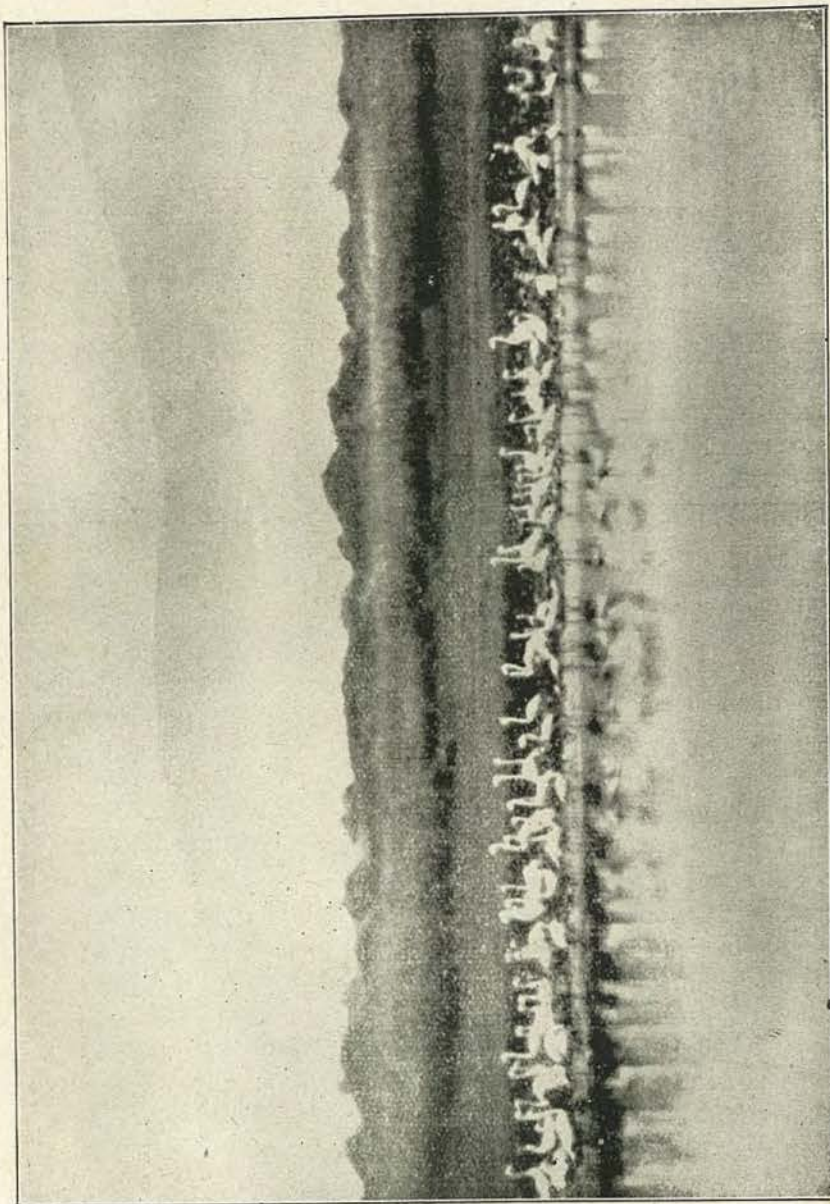
Toen ik de neushoornmoeder geschoten had, sloegen mijn mannen, op het zien van de dreigende houding, die 't jonge dier aannam, op de vlucht, in plaats van een poging tot vangen te wagen.

Spoedig had „Fatuma”, mijn jonge neushoorn, mij zeer lief gekregen.

Eindelijk gelukte het mij, mijn jongen neushoorn voor de eerste maal te laten drinken. Spoedig was hij aan mij gewend, en moest ik langen tijd voor min spelen, eer ik eenige mijner mannen dit werk geleerd had . . .

... Aan 'kleine steppemeren, waarin het van vloekreeftjes wemelde, waren flamingo's in November talrijk te vinden ; in ontzaglijke scharen echter trof ik ze aan het Natronmeer aan.

weging mogelijk te maken, man aan man, vlak op elkaar gedrongen, achter elkaar aan kruipt, elk vrij uitzicht echter versperd is —, zou zelfs dit vaak zoo geliefkoosd systeem van „jagen” licht noodlottig kunnen worden, wanneer Jan-en-alleman er maar op los knalt. Zoo zullen gelukkig die verre bergen dit vervolgde groote wild nog jarenlang een toevluchtsoord bieden. Dan eerst vermogen ze hun bewoners niet meer te beschutten, als Europeesche winzucht er handelslieden toe brengt, inlandsche jagers daar heen te sturen. Gouverneur Graaf Götzen heeft echter op lofwaardige wijze getracht, zulk een opzet door zijn verordeningen voorloopig te beletten.

Niettegenstaande tal van in de hoogste mate kritieke situaties, waarin mij mijn neushoornjachten gebracht hebben, en waarin ik ook door toevallige ontmoetingen met de oerkrachtige gezellen zeer onverwachts geraakte, kwam ik, zooals vooruit te zien was, eerst in het hoogste gevaar, toen ik ondernam, ook deze leden van een bijna verdwenen, geweldige oerfauna op de fotografische plaat vast te houden! — Gemakkelijk was dit in geenen deele! Echt in de weer is de neushoorn, als veel ander wild, alleen maar bij gedekten hemel; dan evenwel geeft het toestel niets. Fel belicht, onder een zekeren hoek door de zon beschenen, moet ik de reusachtige dieren voor mij hebben, en niet te ver mag de afstand zijn; — altemaal moeilijk te vervullen voorwaarden!

Ook moet de fotograaf op zulke oogenblikken zijn zenuwen volkomen meester zijn, zijn hand mag niet beven, anders zou het beeld worden bedorven. Chinineslikken en malaria maken iemand echter allerm minst geschikt tot zulk een onderneming; beide laten onze hand haar werk onzeker verrichten.

Wie het niet zelf geprobeerd heeft, met het toestel in de hand — zonder de mij persoonlijk onbekende „meeschietende” askari's — neushoorns in de open steppe te besluipen, moge zulk een onderneming niet te zeer onderschatten. — — —

Evenwel gelukte het toch op een goeden keer alle belemmerde invloeden te verlammen, en vol vreugde zag ik 's nachts onder mijn handen in de ontwikkelaar

op de glasplaat te voorschijn komen, wat overdag de groote „tooverij” had volbracht!

Want een „tooverij” is en blijft het voor de mannen van mijn karavaan, dat hun heer hun de gebeurtenissen van den dag zoo in 't kleine beeld weer zien laat, en het hoofdschudden daarover houdt niet op!

Met het woord „daua” — tooverij — tracht de zwarte zich alles, wat hem onbegrijpelijk is, te verklaren. — — —

Overeenstemmend met de ervaringen der meest bekende Engelsche autoriteiten als Mr. F. C. Selous, Mr. F. J. Jackson en anderen betreffende het karakter van de Afrikaansche neushoorns, vond ik rhinocerossen altijd nerveus, licht prikkelbaar en in den hoogsten graad onberekenbaar. De afzonderlijke individuen gedragen zich zeer verschillend, en men weet nooit, wat er gebeuren zal, wanneer men jacht maakt op een rhinoceros! Dat moest ik blijkbaar in November van het jaar 1903 bij gelegenheid mijner vierde en laatste expeditie nog eens bevestigd krijgen, toen het mij gelukte, een uitnemend geslaagde fotografische opname van twee neushoorns te maken.

Ik had gedurende den geheelen voormiddag tevergeefs getracht, een troep giraffen fotografisch te fixeeren; de bijzondere schuwheid dezer kudde had mijn opzet verijdeld. Vermoeid en dorstig bevond ik mij op den terugweg naar het kamp, toen nog omstreeks vier uur er vandaan twee neushoorns zichtbaar werden, die uit een of andere oorzaak dien snikheeten dag nog op de steppe in de weer waren.

De afstand bedroeg ongeveer duizend meter; de wind was, hoewel buitengewoon zwak, toch ongunstig.

Ik maakte daarom terstond een grooten omweg en had de voldoening, te kunnen waarnemen, hoe de neushoorns ongeveer een half uur later naast elkaar onder een heester gingen liggen. Door slechts twee man vergezeld, waarbij zich nog twee van mijn Masai's aansloten, gelukte het mij, onder gunstigen wind de dieren tot op ongeveer 120 meter voorzichtig te naderen. De neushoorns waren bij uitzondering niet door madenhakkers vergezeld; een tamelijk groote doornstruik, die uit een termietenheuvel van geringe hoogte was opgeschoten,

verleende mij de laatste voorhanden zijnde dekking.

Verscheidene opnamen met het tele-apparaat waren geslaagd, toen plotseling uit een of andere oorzaak beide neushoorns à tempo bliksemsnel, volgens hun gewoonte, opstonden. Bijna tegelijkertijd bewoog het voorste dier, een oude koe, herhaaldelijk het voorste deel van haar lichaam heen en weer, om terstond gevolgd door den haar vergezellenden bul, met hoogopgeheven kop, in snellen galop recht op mij af te stormen. Instinctief had ik voorvoeld, wat er gebeuren zou; de altijd schietvaardige buks was in minder dan geen tijd in mijn handen, het tele-apparaat daarentegen aan zijn vaak beproefden drager overgereikt. Het gelukte mij, beide aanvallers met zes schoten elk tweemaal in den loop van enkele seconden ten val te brengen; diepe voren duiden telkenmate den val aan der geweldige dierenlichamen in het zand der steppe. Mijn laatsten kogel joeg ik, in het stellige bewustzijn, dat nu mijn laatste uurtje geslagen had, op drie pas afstands de oude koe in den nek, tegelijkertijd rechtsaf om den doornstruik heen-springend.

Mijn mannen hadden allang de vlucht genomen, maar een der Masai's kruiste op dit kritieke oogenblik mijn weg en sprong voor mij langs direct midden in den doornstruik!

Hij had blijkbaar verwacht, de dieren nog op het allerlaatste oogenblik te zullen zien vallen, zooals hij dat van mij gewend was.

Met een niet te beschrijven vlugheid volgde mij onmiddellijk de neushoorn, en halverwege om den heester heen zwenkend, bevond ik mij een oogenblik tusschen beide neushoorns in — de oude koe en den stier.

Tot op heden toe is het mij nog altijd een raadsel, dat ik dit avontuur overleefde, want, hoe ongelooflijk het klinkt, op het zelfde oogenblik deed zich bij beide neushoorns de doodelijke werking mijner schoten gevoelen.

Ik was op mijn vlucht nog nauwelijks twintig pas van den doornstruik af, toen een waanzinnig, gillend geschreeuw, zoowel van mijn verwijderde manschappen, als ook van den in den struik gevluchten Masai weerklonk, en mij bewoog, mij om te draaien. Een schouw-

spel om nimmer te vergeten deed zich toen aan mij voor. Sidderend, met verwilderde gelaatsuitdrukking, zag ik den Masai-ol Moran zoo ver mogelijk in den doornstruik weggedrongen; letterlijk tegen hem aan geleund stond daar waggelend de met bloed overdekte neushoornkoe; bijna haar aanrakend, was achter haar de stier in elkaargezakt, en zijn machtige kop sloeg herhaaldelijk, half in den doodstrijd, tegen den harden, rooden laterietgrond der steppe.

Het gillend geschreeuw van den Masai en zijn vrienden weerklonk, als steeds van zulke mannen, in een zonderling met deze krijgers contrasteerende, hooge sopraan! Zoo vlug mogelijk had ik mijn buks geladen, en het definitief neervellen der beide dieren vereischte dan nog drie genadeschoten.

Niettegenstaande het hevige bloedverlies en de goedzittende kogels, had het dus maar een haarbreed gescheeld, of de neushoorns hadden mij gedood. — — —

De zoo vreeselijke, tastbare nabijheid der als een locomotief aansnuivende aanvalster; den bloedoverstroomde aanblik, dien ze bood, toen zij mij bijna op de horens had genomen, vervolgde mij, dat moet ik bekennen, nog langen tijd; mijn bedrijvige phantasie laat mij ook thans soms deze situatie nog eens weer doorleven.

Dat was inderdaad weer eens een, zooals de Engelsen bij zulke gelegenheden laconiek plegen te zeggen, „narrow escape”, een „op 't kantje af den dans ontspringen”! Interessant was bij dit alles vooral de grenzenlooze, gelijkmoedige kalmte, die mijn toch in 't hoogste gevaar verkeerende begeleiders, vooral echter de in den doornstruik zoo zeer in 't nauwgebrachte Masai, na enkele minuten al weer aan den dag legden, toen het ontleden der neushoorns en het uitzoeken der beste stukken vleesch hun aandacht tenvolle in beslag nam, en het gewone twisten om bijzonder begeerde stukken wildbraad begon.

Veel andere avonturen met den zoo gezegd altijd onberekenbaren „o'moenj” verliepen op eendere wijze, zij 't ook niet altijd zoo opwindend, als het juist beschrevene.

Bijzondere vermelding verdienen twee nachtelijke avonturen — in den waren zin des woords — die ik met neus-

hoorns beleefde, en die ook anderen bekenden reizigers hier en daar ten deel zijn gevallen. Totaal in tegenspraak met de anders gewone schuwheid en voorzichtigheid dezer dieren is, dat zij gedurende den nacht soms allen angst voor den mensch schijnen af te leggen.

In een dicht met doornhout bedekte dalketel had ik eens mijn kamp moeten opslaan, en mijn manschappen hadden zich na het avondmaal vermoeid ter ruste begeven. 's Nachts word ik plotseling door een van mijn boys in der haast gewekt, en „bwana tembo”! „Heer! Een olifant!” fluisterde hij mij meermalen achtereen onder teekenen van de grootste opwindung in het oor, terwijl tegelijkertijd verscheidene andere van mijn karavaanlieden mijn tent binnendrongen en mij vol angst hetzelfde rapport deden.

Opschrikkend uit mijn slaap, sprong ik van mijn leger overeind, greep een mijner gereedstaande buksen, om naar den vermeenden olifant te gaan zien, toen op 't zelfde oogenblik nog verscheidene andere slaapdrongen dragers, langs den grond kruipend, zich tegen mijn tent aandrongen en met alle teekenen van ontzetting met uitgestrekte armen op een groote, donkere verschijning wezen, ongeveer veertig schreden van mijn tent af.

Dadelijk herkende ik in het doodstil en roerloos als uit steen gehouwen staanblijvende, geweldige dier een rhinoceros, die zich zoo midden tusschen de kleine tenten van mijn dragers had neergeplant, blijkbaar verbaasd, zijn weigonden plotseling door menschen in beslag genomen te vinden.

Enkele seconden later hadden bijna al mijn dragers achter mij beschutting gezocht, en ik kon onwillekeurig een gevoel van vreugde over de wonderbare discipline van mijn wacht niet onderdrukken, die ook in zulke kritieke oogenblikken niet was afgeweken van het strikte verbod, om bij nacht te schieten. Een korte spanne tijds verliep, waarin de neushoorn stokstijf en roerloos bleef staan. Maar ik vond het toch maar beter, hier praevenire te spelen en probeerde hem een kogel in 't schouderblad te geven. Op den zweepachtig korten knal van mijn buks, draaide plots zich het dier onder heftig gesnuif om en verdween in de naburige dorens, onder stommelend

geraas en gesnuif de wijk nemend. Hem na te sporen bleek den volgenden ochtend in het ondoordringbaar doornkreupelhout volkomen onuitvoerbaar.

Een heel ander avontuur heb ik aan de oevers van de Rufurivier gehad. Ook hier geraakte een neushoorn 's nachts midden in mijn kamp, en hier ook waagde de post het niet te vuren.

Aanvankelijk bij mijn verblijf in Afrika nog weinig met de eigenaardigheden dezer reusachtige dieren vertrouwd, herinner ik mij uit dien tijd nog een dergelijke nachtelijke episode.

Daarbij waren echter de beide neushoorns niet onder den rook van het kamp voorbijgegaan, maar doken ze plotseling, in tegenstelling tot mijn latere nachtelijke bezoekers, die zich bij zeer donkere nachten zoo dicht onder de menschen gewaagd hadden, in het helderste maanlicht in de buurt van het kamp op.

De nacht was ijzig koud, en verscheidene wollen dekens vermochten toch geen gevoel van warmte te geven.

Ik werd gewekt, en sprong van mijn sponde op, om, slechts een hemd aan en een bril op hebbend, de twee vermoedelijke, dicht bij het kamp zich ophoudende, neushoorns te zien en zoo mogelijk te kunnen schieten.

Maar de dieren waren middelerwijl al doorgeboemeld, en in mijn primitieve kleeding volgde ik hen met den wachtpost ongeveer 200 schreden ver in de steppe.

Deze vrieskoude, nachtelijke expeditie bleef echter eveneens zonder resultaat.

Tal van andere ontmoetingen met neushoorns liepen steeds goed af voor mij, al werd ik ook nog bij verschillende gelegenheden door de beschoten of ook niet gejaagde dieren allerergst in 't nauw gebracht, om er nog maar net het leven af te brengen.

Aan vele honderdduizenden neushoorns verleen de enorme steppengebieden van Afrika thans nog onderkomen en woonplaatsen ¹⁾.

Niemand vermag te zeggen, op welken dag de laatste „pharoe” voor den mensch zal bezwijken; dat die dag echter niet ver meer is, dat hij over enkele tientallen jaren te berekenen zal zijn, schijnt mij zeker!

1) Kon Schillings in 1905 nog schrijven! (Vert.)

Met den laatsten neushoorn zal de cultuurmensch weer een levensdraad hebben afgesneden, die sinds oeroude tijden zich voortspinnend, aan ontelbare millioenen individuen het aanzijn gaf, welke als reuzen zoo sterk al hun vijanden overleefden, en gepantserd en gewapend schenen ook tegen alle toekomstige vijanden. — — —

Maar in 't boek der Fortuin stond geschreven, dat deze, reeds in den Oligoceentijd op 't tooneel verschijnende kolossen, in onze dagen voor nietige stukjes metaal zouden moeten bezwijken, die listige, tweebeenige dwergen vanuit verren afstand met geheimzinnige toovermacht in de lichamen der reuzen zouden vermogen te drijven.

BESCHERMING VAN WILD

De internationale conferentie tot bescherming van wild, welke door de bij Afrika belanghebbende groote mogendheden te Londen bijeengeroepen was, om een vasten grondslag te leggen voor het beschermen en instandhouden der Afrikaansche dierenwereld, heeft in deze richting een aantal bepalingen getroffen, waarop nu, al naar den stand van zaken in bepaalde gebieden van Afrika, verder voortgebouwd en naar volledigheid gestreefd moet worden.

Ik moet eerlijk bekennen, dat ik mij met de tegenwoordig geldende inzichten over bepaalde „schadelijke” en „nuttige” dieren niet heelemaal vereenigen, en ze veelal niet deelen kan.

De mensch grijpt mijns insziens overal op aarde veel te radicaal in, waar het de oorspronkelijke, harmonische en wetmatig geworden verhoudingen van ontstaan en vergaan betreft. Hij waant zich gerechtigd, de hem op het oogenblik schadelijk voorkomende diersoorten vogelvrij te verklaren en verarmt zodoende de natuur op een wijze, die tegenwoordig hoe langer hoe meer de verontwaardiging van der zake kundige natuurvrienden opwekt!

Zoo bleek het toch in Duitschland reeds noodig, een vereeniging tot behoud van natuurmonumenten op te richten ¹⁾.

Natuurmonumenten nu is een ruim op te vatten begrip, dat niet alleen landschappen in den ruimsten zin omvat, maar ook planten en dieren.

Over de wilde dierenwereld oefent tegenwoordig de jager zijn rechten uit, hij schrijft haar de wet voor, heerscht er over leven en dood.

Wat hij als traditie in vaste regels voorgeschreven heeft,

1) Ook bij ons te lande — sedert men het o. a. om zijn lepelaars- en purperreigerskolonies ook in 't buitenland vermaarde „Naardermeer” tot vuilnisbelt van Amsterdam heeft willen maken — alsook in Ned. Oost-Indië, in Zwitserland, en in de Ver. Staten van Noord-Amerika hebben natuurliefhebbers „ter elfder ure” dergelijke vereenigingen moeten oprichten, met of zonder medewerking of steun van regeeringswege. (Vert.)

geldt voor Diana's volgelingen als heilig en onaantastbaar.

Kan Duitschland zich echter er op beroemen, in zijn „teutsche Jägercy” een oude en eerbiedwaardige instelling te bezitten, die tegenwoordig in andere landen haars gelijke niet vindt, zoo zijn — ik waag het eerlijk en vrijuit te spreken — veel jagers bevangen in een al te streng oordeel tegenover tal van bekoorlijke verschijningen in onze Deutsche dierenwereld! Zij gelooven gerechtigd te zijn, om met kruit en lood, met vallen en zelfs met het verraderlijke vergif, het „rooftuig” te keeren, dat jacht maakt op hun jachtwild.

Het uitschakelen van de selectie der zwakkeren, en een onverbiddelijk daarop intredende degeneratie is daarvan het gevolg!

Niet alleen de jager, maar ook de visscher matigt zich hetzelfde recht aan, en wanneer wij zoo doorgaan, moest de imker de zwaluwen die hem schade berokkenen vernietigen, zou de wijnbouwer de lijsters, grasmussen en andere zangvogels dooden mogen. Moeilijk laat zich een levend wezen denken, waarvan niet aangetoond zou kunnen worden, dat het voor een of ander menschelijke bedrijf niet onschadelijk is. Maar gaat het nu maar aan, dat degeen, die zulk een bedrijf uitoefent, gerechtigd is, om op vernietiging van de desbetreffende dieren aan te dringen?

Onze Deutsche zeeën, meren, vijvers en rivieren bv. herbergden in vroeger tijden — waarin ontelbare vischroovers, vanaf den otter tot den ijsvogel toe, huishielden — een rijkdom aan visch, die onbeschrijfelijk groot was in tegenstelling tot de tegenwoordige verhoudingen.

Maar desalniettemin loven visschereenigingen premien uit voor vischotters, reigers, meeuwen, aalscholvers, duikers en zelfs ook voor de aardige ijsvogels en waterspreuwen. Zoo gelooven zij, de door kanalisatie bedrijfsmatige afsluiting van den rivierloop, en de door chemische afvoerproducten vergiftigde wateren weer rijkelijk met visch te kunnen bevolken.

De jager echter vernietigt den vos, den marter, den wezel, de wilde kat, den das, den vischotter en in het vogelrijk, „alles Raubzeug mit Krallen und krummen Schwingen”, zooals een oude houtvester zich eens drastisch tegenover mij uitliet. Tezamen met den visscher streeft

hij daarbij dan nog naar een algeheel schrappen der aalscholvers, vischarenden en tal van andere dieren van de lijst der levenden. (Zie noot bladz. 316.)

Beiden, de jager zoowel als de visscher, vergeten daarbij, dat de landman tegenover hen dezelfde bedenkingen zou kunnen maken en hetzelfde verlangen zou mogen koesteren, die zij op hun gebied verkiezen te hebben; de betrokken „jachtdieren” toch, berokkenen ongetwijfeld den landman op menige plek belangrijke schade. Hij zou met hetzelfde recht kunnen verlangen het wild te verdelgen, als waarmee hij den jager en visscher het zoogenaamde buitengewoon schadelijke „rooftuig” ziet vernietigen!

Gelukkig zijn er nog op veel plaatsen uitzonderingen op den regel, zooals die Mecklenburgsche heeren, die liever een vos op hun jacht schieten dan een aantal hazen meer; zoo bv. die Engelsche Lords, die zelfs op hun bezittingen ook den slechtvalk beschermen, in het fier bewustzijn, dat zij den edelen roover een toevlucht verleenen, ofschoon het valkenpaar dagelijks zijn tribuut aan „grouses” opeischt!

Ons gevoel komt in opstand tegen de handelingen van de bewoners der Zuidelijke landen, die zonder erbarmen onder onze zangvogels opruiming houden. Maar gedragen wij ons soms anders?

Jaarlijks trekken tot tweemaal toe stroomen van in Noordelijke landen broedende zangvogels over het langgerekte Italië.

Uit de millioenen dezer zangers heft het dichtbevolkte land zijn schatting — helaas in den laatsten tijd daarbij zelfs gebruik makend van de electriciteit en de meest verfijnde techniek.

Uit de grijze oudheid stamt dit gebruik, uit de dagen, toen de mensch nog niet gewoon was het voor en tegen van iets kritisch te overwegen, toen hij voor onmiddellijk voordeel — zooals tegenwoordig de neger dit nog doet — alle andere overwegingen wijken liet...

Bij ons in Duitschland heeft het inzicht veld gewonnen, dat wij tenminste de wereld der zangvogels in bescherming moeten nemen; daarbij sprak ook het sterk ontwikkeld gemoedsleven van het Duitsche volk ten gunste der liefelijke zangers een gewichtig woordje mee!

Maar om tegenover de bewoners der Zuidelijke landen volkomen gerechtigd te zijn, op den duur aan onze angstvallig beschermde zangers een vrij-geleide op hun verre reis naar de winterkwartieren te mogen meegeven, behoorden wij zelf consequenter te zijn in onze gedragingen tegenover de steeds zeldzamer wordende inheemsche dierenwereld!

Altijd nog schieten wij de houtsnip op den voorjaars-trek; immer nog vallen er lijsters, die in den herfst plotseling in „kramsvogels” veranderen, aan de verraderlijke, anders in de Duitsche landouwen door den jager verachte en algemeen verboden strikken ten offer!

Daar echter, waar wij gelooven bepaalde belangen te moeten voorstaan, berooven wij, onbekommerd optredend tegenover de vele natuurliefhebbers en natuurkenners, onze fauna en avifauna van haar voornaamste sieraden. Aan duizenden menschen kan een ooievaarspaar vreugd en genot schenken; doodt het echter een paar jonge hazen, dan vernietigt de jager de heilige en door de volksgunst uitverkoren ooievaar onverbiddelijk!

Zijn lot wordt door tal van andere mooie, de natuur verlevendigende verschijningen uit de vogelwereld gedeeld, vischarend, buizerdwouw, de liefelijke torenvalk, onze prachtige uilen, de mooie kuifduikers, die de roeiers in de boot tot op enkele meters naderbij laten komen, de reigers, die onze meren zoo heerlijk verlevendigen, zij allen vallen het doodelijke lood ten offer.

Hoe kan men onder zulke omstandigheden verwachten en verlangen, dat in verre, woeste landen, waar ook de Europeaan veelal in den meest harden strijd om het bestaan, in het vechten om dagelijksche, ja zelfs om oogenblikkelijk noodige levensbehoeften betrokken is, op voorschriften en wetten worden gelet — waar men zich in het eigen vaderland op zulk een niets ontziende wijze door kleine, nietige belangen laat leiden?

Zijn in het vaderland jachtwetten al nauwelijks toereikend om een revier van stroopers te vrijwaren, zijn daar veeleer overal dag en nacht wakkere opzichters voor noodig —, hoe denkt men zich dan wel in Afrika's diepste wildernissen de verhouding van den Europeaan, die van jacht noch dierkunde iets afwetend, op dit ge-

bied volstrekt geen belangstelling, maar wel de noodige moordzucht aan den dag legt, tegenover de onmetelijke schatten der daar inheemsche dierenwereld. Schuilt er ook in mijne uiteenzetting niet al te veel hoop, wat betreft de instandhouding van de mij zoo na aan het hart liggende, oorspronkelijke Afrikaansche fauna, zoo begroet ik het toch met vreugde, dat naast de Engelsche ook onze regeering zooveel in haar vermogen ligt er naar streeft, om remmend op het vernietigingsproces in te werken.

Langzamerhand komt men meer en meer tot het inzicht dat de zaak niet gediend wordt met voorschriften en verordeningen, bestemd voor de verre onbekende landen van het wilde Afrika.

Practisch veeleer geven de Britten ons een goed voorbeeld, door in de buurt van nederzettingen, onder de bescherming van hun beambten, en vooral in de nabijheid van, en langs de door hen aangelegde spoorwegen eene bescherming in te voeren, die in de laatste jaren het meeste succes heeft opgeleverd.

Het heeft lang geduurd, eer de booze „Sportsjager” die in alle kranten en heel wat boeken rondspookte, veelal echter alleen maar in de verbeelding bestond als gewaande eenige oorzaak van het verdwijnen der Afrikaansche fauna, op den achtergrond trad voor de werkelijke uitroeiers van het wild, de handelaars, zij die „zich vestigen willen”, de het land doorkruisende Boeren, askari's en met geweren jagende inboorlingen — het doordringen van wat wij beschaving noemen — en nog zooveel meer.

Jarenlang was een reizend verzamelaar, die belangeloos en ten koste van groote offers voor Duitsche musea werkte, en alleen al voor honderdduizend Mark in de kolonie in omloop bracht, iets hoogst onaangenaams en ongewenschts.

Het wild toch was voor geheel andere jagers bestemd, zoowel in Duitsch- als in Britsch-Oost-Afrika. Kwamen er met een ivoorkaravaan 500 of meer olifantstanden tegelijk aan de kust, zoo waren dit „pembe”, handelswaren. Had een privé-reiziger echter een paar olifanten gedood, zoo had die natuurlijk zoo maar ineens plotseling olifanten geschoten — levende dieren vernietigd...

Hier zou ik nog veel meer aan toe kunnen voegen —

tot wat betreft de op de olifanten paffende afdeelingen zwarte askari's onder Europeesche leiding toe. — — —

Het volmaakte op het gebied der bescherming van wild te bereiken, is uit den aard der zaak even moeilijk als onmogelijk. Maar dankbaar moet worden begroet dat de regeering zich deze zaak eindelijk ter harte heeft genomen, en de moeilijk uit te vorschen toestanden, waar dit maar doende is, aan oordeel en onderzoek onderwerpt. Waar ook de Europeaan den voet in oorspronkelijke gebieden zette, vond hij de inboorlingen, zoo lang zij nog niet de beschikking over kruit en lood hadden, om ringd door een verbazend rijke dierenwereld. Wie met opmerkzaamheid zulke oorspronkelijke toestanden waarneemt, vindt niet-roofdieren en roofdieren in grooten getale bij elkaar. Voornamelijk de steppen herbergen naast ontelbare kudden antilopen een aantal groote roofdieren, dat aan het ongelooflijke grenst. Waar de mensch zich nog niet heeft gevestigd, waar hij alleen als rondtrekkend jager zoo nu en dan maar verschijnt, vinden wij een rijkdom aan zoogdieren, vogels en visschen, die met alle beschaving spot. Hieruit nu zou voor ons de leering zijn te trekken, dat deze paradijsachtige toestanden zich hebben ontwikkeld tot een harmonisch ineengrijpen, en dat het volstrekt niet noodzakelijk, neen zelfs verkeerd is, sommige, oogenschijnlijk schadelijke soorten te veroordeelen en uit te roeien¹⁾.

1) Tusschen de naast en door middel van elkaar een bepaald gebied bewonende dieren (en planten) blijkt een „natuurlijk evenwicht” te bestaan, dat door toedoen van den mensch maar al te vaak op noodlottige wijze verbroken wordt, noodlottig voor de levensgemeenschap van elkaar in stand houdende dieren en planten niet alleen, maar op den duur ook voor de cultuuroogmerken van den mensch.

Door het op groote schaal onoordeelkundig uitroeien van bosschen bv. kan niet alleen de plaatselijke klimaatgesteldheid en daarmee de planten- en dierenwereld van een bepaalde streek op den duur totaal gewijzigd en verarmd worden, maar ook kunnen er elders groote overstromingen het gevolg van zijn. Omgekeerd kan aanplanting een onvruchtbare streek op den duur totaal van karakter laten veranderen. Zoo heeft bv. Darwin er reeds op gewezen, hoe op een heide in Staffordshire, op plaatsen waar men sparren aanplante, een nieuwe grondflora tot ontwikkeling kwam, waaronder vele soorten, die anders niet op de heide voorkwamen. Bovendien kwamen er allerlei insecten en als gevolg daarvan weer verschillende insecten-etende en bessen-verspreidende vogels, die voorheen in de streek nooit gevonden waren. Om kort te gaan: met en door het bosch kwam een nieuwe levensgemeenschap tot stand.

Door onoordeelkundig afvisschen zijn de oesterbanken aan de Fransche kust... mosselenbanken geworden.

Möbius, een Duitsch zoöloog, heeft op grond zijner onderzoekingen aangaande de oesterbanken van Sleeswijk-Holstein het begrip „levensgemeenschap” (biocönose)

Hoe moeilijk overigens de beslissing inzake de „schadelijkheidskwesitie” is, bewijst de in Duitschland bij elken jager en landbouwer bekende „kraaienstrijd”, waarbij de meeningen van bekende autoriteiten fel tegenover elkaar

ingevoerd. Iedere goede oesterbank is een ingewikkelde levensgemeenschap in zee, aan bepaalde plaatsen, temperatuur en stroomingen gebonden, en saamgesteld uit een menigte zeer verschillende dieren en planten, voor welke de oester voor ons de belangrijkste is, maar waarbij wij de anderen niet uit het oog mogen verliezen, zal de gemeenschap en bijgevolg de oester wel varen!

Met het nagenoeg uitroeien van den kariboe (een rendiersoort) in Labrador verdwenen de van deze dieren afhankelijke wolven en ... Indianen. Duizenden vischetende vogels broeden op de „vogelrotsen”, maar hebben den plaatselijken vischstand niet uitgeroeid, gelijk de intensieve trawler-visscherij bezig is dit thans te doen. Vergeten we niet, dat afval en mest der vischetende vogelkolonies de stikstofarme zee „bevruchten” met stikstof, bijgevolg zeer bevorderlijk zijn voor de vorming van „plankton”, microscopische, drijvende wiersoorten zoomede allerlei „vloekreftjes”, die ten voedsel zullen strekken aan het „vischbroed”.

Roeit men de eeuwenoude kolonies der oogenschijnlijk den vischstand schadeberokkenende vogels — die immers voor onze oogen honderden visschen vangen en verzwellen — uit, zoo berooft men op den duur de ongeziene milliarden en milliarden vischlarven van hun „kindervoeding”, en zal een groote afname van den vischstand het gevolg blijken!

Zoo ook is het roofdier niet een verdelger, maar instandhouder. De mensch heeft kans gezien in acht jaar tijds den bison het eeuwenoude jachtwild van de roodhuiden in de prairiën van Noord-Amerika uit te roeien; ook is door het meedoogenloos jagen, aan geen jachtwetten gebonden, het lot beslist van tal van antilopen en van de quagga in Zuid-Afrika, die nagenoeg of totaal uitgeroeid zijn.

Het roofdier daarentegen roeit niet uit! Dit bleek o. a. proefondervindelijk bij den invoer van de mongoose (een Britsch-Indisch roofdier) op Jamaica en andere Antillen-eilanden. Men meende door deze ratten- en slangendooder de door den mensch meegebrachte ratten uit de suikerriet-plantages te laten verdwijnen. Binnen 10 jaar hadden de nakomelingen van 5 mongoose's de rattenoverbevolking tot zekere grenzen teruggebracht. Maar daarna begonnen ze ook op rattenverslindende slangen, op vogels, en hagedissen te jagen; roeiden de ratten niet uit, maar veranderden de levensgemeenschap in dier voege, dat totaal andere — voor de menschelijke oogmerken nog veel ongunstiger toestanden, insectenplagen nl., ontstonden!

Toen de vos in een jachtgebied in Waldeck uitgeroeid werd, bracht dit den hazen geen voordeel, maar vond een toename van infectieziekten onder hen plaats. Het roofdier is niet zonder biologische beteekenis, ja het is, hoe paradoxaal dit ook klinken moge, veelal voor de levensgemeenschap onmisbaar, omdat het meestal

1°. overbevolking tegengaat, en tevens het overheerschen van een zich vlugger dan andere vermenigvuldigende soort; het „natuurlijk evenwicht” dus helpt bevorderen en tot stand komen;

2°. fungeert als „plaatselijke gezondheidsdienst”; de zieke en zwakke individuen, die voor het voortbestaan en de evolutie der soort waardeloos of schadelijk zijn, uitschakelt;

3°. in den „struggle for life” een „survival of the fittest” bevordert onder de soorten, die met hem een zelfde milieu bewonen;

4°. de jonge dieren, die niet vlug genoeg de wetten der wildernis leeren gehoorzamen, de onvoorzichtigen, de niet van de levenservaring der ouders genoegzaam partijtrekkenden gewoonlijk het gemakkelijkst buit maakt; bij de plastische jonge dieren dus 't verwerven van individueele ervaring en gewoontevorming bevordert.

„Schadelijk” wordt het roofdier eerst, wanneer het niet langer wilddooder is, maar veeroover of menscheneter wordt.

Zoolang bv. de tijgers in onzen Oost de wilde zwijnen en herten jagen, beve-

staan — terwijl het toch nogal duidelijk voor de hand ligt, wie hierin gelijk heeft.

Een der meest opmerkelijke verordeningen van de internationale conferentie was het verbod tot uitvoer van olifantstanden onder de tien pond gewicht per stuk.

Nog klinkt mij echter het lakonieke „men zal er lood in doen!” in de ooren van een inwoner uit den Kongo-staat, dien ik in Afrika sprak, en die daarmee lakoniek uitdrukte, dat door het ingieten van lood in de tandholten, en door dergelijke handelingen, de verordening gemakkelijk kon worden ontdoken.

Indien het mogelijk geweest ware, den uitvoer van ivoor afkomstig van vrouwelijke olifanten (wat aan de tandholte gemakkelijk te herkennen is) volkomen tegen te gaan; als in heel het geweldige donkere werelddeel eenigerlei contrôle op dit gebied door te voeren zou zijn — honderdduizenden wildopzichters zouden daar echter voor noodig zijn — zoo zou men misschien de hoop op een doeltreffende bescherming van den Afrikaanschen olifant kunnen koesteren. Zooals de zaken echter nu staan, is het vooral in de dichte bosschen door de omstandigheden voor den jager onmogelijk, om het tandengewicht der voorhanden zijnde olifanten na te gaan. Zal hij werkelijk de olifanten, die onder het gewicht blijven, sparen, dan moet hij zich alleen tot het schieten van die exemplaren, die zeer zware tanden hebben, beperken.

Dit echter kan een kenner der toestanden niet van een olifantenjager, die om het lieve dagelijksche brood, en dikwijls onder de moeilijkste omstandigheden, jagen moet, verwachten, en de sluwe Indische en Grieksche handelaars weten ook onder het gewicht blijvend elpenbeen altijd nog aan den man en naar het buitenland te brengen.

liggen ze de aanplantingen, en hebben wij ze, evenals de Javaan dat doet, te eerbiedigen.

Ook door het invoeren van een of meer nieuwe leden in een door duizenden van jaren tot stand gekomen levensgemeenschap kan de mensch veel of alles bederven; gezien bv. de Mongoose op Jamaica!

De huismug heeft in Oost-Afrika de runderpest gebracht, met als eerste gevolg geweldige decimeeringen der antilopen en buffels, en voorts het geruïneerd worden van den Masai-volksstam!

De geit, op St. Helena ingevoerd, veranderde de flora en de fauna van dit eiland totaal. Het konijn is in Australië hier en daar tot een ramp geworden. De bisamrat van Noord-Amerika — daar een waardevol pelsdier — werd in Bohemen een ongelooftschadelijke visch-verdelger met waardeloozen pels! (Vert.)

Tegelijk met den aanleg van plantages en nederzettingen van Europeanen, alsook het bestemmen van bepaalde landstreken tot beschermde revieren, waarin gedeeltelijk in 't geheel geen wild, gedeeltelijk in elk geval bepaalde soorten niet geschoten mogen worden, treedt de vraag omtrent schadelijkheid van enkele diersoorten meer en meer op den voorgrond. Zonder twijfel schadelijk, en met den aanleg van Europeesche culturen moeilijk te vereenigen, is bv. de aanwezigheid van nijlpaarden en olifanten. En toch niettegenstaande dit feit, hebben de verdraagzame Indiërs het in hun vaderland steeds met de wilde olifantenkudden weten te stellen...

Voor al nylpaarden richten 's nachts door het plattrappen en vernielen van jonge aanplantingen zulk een aanzienlijke schade aan, dat hun uitroeiing altijd en overal door de Europeanen is doorgevoerd, waar zij zich ook maar vestigden.

Olifanten daarentegen vertoonen zich in Duitsch-Oost-Afrika in vruchtbare streken nog slechts sporadisch, kunnen zelfs dan nog aanzienlijke schade berokkenen. Legt bv. een kolonist ergens aanplantingen aan, zoo zou het vernielen ervan door olifanten nog altijd mogelijk zijn. Evenzoo dringen de slimme dieren hier en daar des nachts tot in de aanplantingen van de inboorlingen en missionarissen door, zooals van zelf spreekt, daarbij groote schade veroorzakend. Ongetwijfeld moet men, bij het instellen van schuilplaatsbiedende rivieren voor olifanten, desverlangd een schadeloosstelling aan Europeanen niet van de hand wijzen; het zou onbillijk zijn dit te weigeren. Zooals overal in de wereld, zal de bescherming van een bepaalde wildsoort, kolonistenbelangen in den weg kunnen staan.

Ook de bavianen, die iedereen dooden mag, zijn voor de aanplantingen der menschen uiterst schadelijk; de culturen van gierst en andere graansoorten moeten gedurende hun werkelijk zeer korten tijd van rijp worden, allerwege door wachters, die dan lawaai moeten maken, tegen apen en kleine vogels worden beschermd.

De inboorlingen richten dikwijls op vier palen opgetrokken hutten op, spannen koorden over de velden, waaraan veeren en andere vogelverschrikkers bevestigd zijn, en verjagen van daaruit, ook gedurende den nacht, voor alles de wilde zwijnen.

Deze zijn voor allerhande Europeesche aanplantingen buitengewoon hinderlijk en zijn moeilijk te dooden en te verdrijven.

Behalve de genoemde dieren, en een aantal schadelijken uit het knaagdierenrijk, alsook de talrijke makako's, zijn hier en daar kleine antilopen in beperkte mate den kolonisten ook nog noemenswaard hinderlijk. Alle andere diersoorten schuwen de nabijheid van den mensch en houden zich in de steppen op, waar zij in het geheel geen schade aanrichten.

Voor al de neushoorns komen slechts hoogst zelden in de buurt van menschelijke nederzettingen, en zij berokkenen een mensch in geenen deele schade bij den landbouw; hetzelfde is het geval met giraffen en alle groote antilopensoorten.

Ik wil dit hier nadrukkelijk aan het licht stellen, omdat tegenover Prins Löwenstein en mij wel eens de meening werd staande gehouden, dat juist de giraffen de vernielers en verstoorders der bosschen in Oost-Afrika waren! Aan dergelijke leekenopvattingen wordt helaas in het vaderland hier en daar geloof geslagen.

Een vervolging der dierenwereld wegens schade aan den landbouw berokkend, is daarom — met uitzondering van de genoemde voorbeelden — in Oost-Afrika absoluut niet noodzakelijk. Maar dringend noodig is het, alle krachten in te spannen, om doeltreffende middelen te beramen tegen de schade-aanrichters in het rijk der insecten en der lagere dieren, die bij iederen voet gronds klaar staan, om den mensch en zijn ondernemingen te benadeelen, en die in steeds hooger mate bijna onoverwinnelijke tegenstanders blijken te zijn. Zoo is bv. de toestand der koffieplantages door schadelijke insecten uiterst zorgwekkend geworden. Maar ongetwijfeld gooit men het kind met het badwater weg, als men, wat helaas hier en daar geschiedt, de vernietiging van de inheemsche dierenwereld bv. verlangt, om met de dieren tegelijkertijd de teeken, die op de dieren leven, uit te kunnen roeien, omdat deze teeken besmettingsstoffen van allerlei ziekten overbrengen.

Voor zoover mij bekend is, treden zulke besmettelijke ziekten ook op in die streken van Zuid-Afrika, waar de

geheele wildstand door de menschen al lang radikaal uitgeroeid is geworden.

Wat de vervolging van groote roofdieren betreft, zoo worden er al sedert lang premies voor het dooden van leeuwen en luipaarden betaald; of dit al of niet zin heeft, staat nog te bezien. Ook zonder premie zal zeker niemand de gelegenheid voorbij laten gaan, om leeuwen en luipaarden te dooden, wanneer en waar er ook maar eenigszins kans voor is; het moest echter niet mogen, dat de premie er iemand toe bracht, om zich speciaal op het dooden van roofdieren toe te leggen. De premie is dan ook in de laatste jaren belangrijk lager geworden.

Evenzoo zal niemand in gebreke blijven om, als de gelegenheid zich voordoet, gifslangen en krokodillen te dooden.

Ik kan mij niet bij de door anderen geuite meening aansluiten, dat de rijkdom aan visch der Afrikaansche rivieren door de uitroeiing der krokodillen werkelijk zou toenemen. Een grooteren rijkdom aan visch dan ik in die wateren vond, kan ik mij niet voorstellen.

Dat bewezen mij meer dan eens Europeanen, die met dynamietpatronen vischten, een methode, die weliswaar verboden, maar echter moeilijk te verhinderen is!

Niets is leerrijker en interessanter dan het feit, dat de moerassen, rivieren en meren, door de meest verschillende vijanden der visschen, zooals krokodillen, waterschildpadden, vischotters en een heirleger van vischetende vogels bevolkt, gewoonweg van visschen wemelen. Dikwijls was het onmogelijk om waschwater te scheppen, zonder dat er jonge visschen in de vaten kwamen, en zeer dikwijls vond ik in mijn tent, die voor fotografische doeleinden bestemd was, vischbroedsel in de bakjes, die voor het ontwikkelen dienst moesten doen! Alleen daar dus, waar de mensch door bepaalde dieren rechtstreeks nadeel ondervindt, zou uitroeiing noodig en geoorloofd moeten zijn. Over het algemeen genomen echter, vindt de mooie Oost-Afrikaansche fauna in de uitgestrekte steppe zoo naar hartelust haar voedsel, dat zij de menschen in het geheel niet behoeft te benadeelen.

Lijst van de Game Reserves der Engelsch-Afrikaansche koloniën

Samengesteld door C. W. HOBLEY, C. M. G., C. M. Z. S.

Overgenomen uit Society for the Preservation of the Fauna of the Empire Journal
New Series, Part IV, July 1924

Northern Nigeria	{ 1. Bedde G. R. 2. Lake Chad G. R.
Southern Nigeria	{ 3. Benin River G. R. 4. Ore River G. R. 5. Anamb(a)ra River G. R.
Sudan	{ 6. Kordsfan G. R. 7. Sobat Blue Stile G. R.
Somaliland	{ 8. Hargeisa G. R. 9. Golis G. R.
Kenya Cotony (het vroegere Britsch O. Afrika)	{ 10. Northern G. R. 11. Southern G. R.
Uganda	{ 12. Budonga G. R. 13. Semliki G. R.
	{ 14. Ufipa G. R. 15. Lake Natron G. R. 16. Kilimandscharo G. R. 17. Arusha G. R. 18. Usambara G. R.
Tanganyika (het vroegere Duitsch O. Afrika)	{ 19. Bagamoyo G. R. 20. Dodoma G. R. 21. Rufiji River G. R. 22. Kilwa G. R. 23. Lindi G. R. 24. Iringa G. R.
Nyasaland	{ 25. Angoniland G. R. 26. Mroeru Marsh G. R. 27. Luanga G. R.
Northern Rhodesia	{ 28. Barotseland G. R. 29. Kafue River G. R. 30. Victoria Falls G. R.
Southern Rhodesia	{ 31. Urungwe G. R.
Union of South Africa { Transvaal	{ 32. Sabi G. R. 33. Singwitsi G. R.
{ Swaziland	{ 34. Piet Retief G. R.
{ Natal	{ 35. Umfolozi G. R. 36. Giant's Castle G. R.
{ Cape Colony	{ 37. Gordonias & Kuruman G. R. 38. Namaqualand G. R.

Dank zij de welwillende medewerking van den Heer G. A. Brouwer, Biol. Cand. te Groningen, die mij kort vóór het ter perse gaan van dezen tweeden druk nog intijds deze nieuwste gegevens inzake bescherming van wild in de Engelsch-Afrikaansche Koloniën wist te verstrekken en bijgaande kaart voor mij overtrok, geeft de hiervoorstaande lijst een overzicht van wat er tot heden toe door de Britsche (voorheen ook, voorzoover 't voormalige Duitsch O. Afrika betreft, door de Duitsche) autoriteiten op dit gebied is verricht.

Hier moge dan voorts nog een overzicht volgen van verscheidene pogingen om tot Internationale natuurbescherming te geraken.

In 1913 werd, op instigatie van den bekenden Celebes-onderzoeker Dr. Paul Sarasin te Bazel, door de Zwitsersche Regeering eene uitnoodiging gezonden aan verschillende landen, om een vertegenwoordiger te benoemen voor een te Bern te houden vergadering, belegd met het doel samenwerking ten behoeve van Internationale Natuurbescherming te verkrijgen. Een „Commission consultative pour la protection internationale de la Nature” werd gevormd, waarbij zich aansloten: Zwitserland, Nederland, Frankrijk, Duitschland, Engeland, Ver. Staten, Argentinië, Oostenrijk-Hongarije, België, Denemarken, Spanje, Australië, Italië, Noorwegen, Portugal, Rusland, Zweden. Een tweede vergadering kon door het uitbreken van den oorlog niet doorgaan. Na den oorlog hebben enkele Gedelegeerden er bij Dr. Sarasin op aangedrongen opnieuw een poging te wagen. Hij ondervond echter dusdanige moeilijkheden, tengevolge animositeit der oorlog gevoerd hebbende landen, dat hij geen moed meer had nogmaals van voren af aan te beginnen, te meer toen een poging, de quaestie aanhangig te maken bij den Volkenbond, geen weerklank vond bij den Zwitserschen Conseil Fédéral. Er moesten eenige jaren voorbijgaan tot, na in 't bijzonder van Engeland en Nederland uitgaande pogingen, op 2 Nov. 1923 te L o n d e n, de grondslag gelegd werd voor een „British correlating Committee for the protection of Nature”, in wier vergadering op 14 April 1924 een reglement werd vastgesteld. Voornamelijk inzake bescherming der diersoorten in de Engelsche kolonies arbeidt dit Comité gezamenlijk met de tot haar leden behorende „Society for the preservation of the Fauna of the Empire”, in welker Annuals belangrijke gegevens voor bescherming zijn te vinden.

In Frankrijk en België komt men langzamerhand ook tot het besef van de noodzakelijkheid tot bescherming. In België werd op 8 Maart 1924 een „Cercle zoologique Congolais” opgericht, die naast het wetenschappelijk onderzoek, en juist door dit, de beschermingsgedachte ingang doet vinden, en waaraan te danken is dat voor Gorilla Beringei een natuurreserve werd gemaakt, bestaande uit de drie vulkanen Karisimbi, Mikeno en Visoke in het district Kivu. Voorts werd door de „Conseil colonial” in België, op voorstel van het Ministerie van Koloniën een jachtreserve gevormd, „Nationaal Park Albert” genaamd, 25000 H.A. groot, en gelegen

tusschen Ruanda en Kivu. In dit park is elke jacht alsook houtkappen streng verboden. Rondom dit park werd een jachtreserve van $\pm$ 200000 H.A. gemaakt met minder strenge bepalingen. Een gedeelte der belangrijke benoodigde onkosten werd door Amerikaanse natuurvrienden bijeengebracht.

Wat Amerika betreft, daar heeft de „Permanent wild life protection” reeds veel tot stand gebracht, ook in 't buitenland, waar deze stichting op onbaatzuchtige wijze geldelijk steunt, waar nationale beschermingspogingen tekort schieten.

Ten onzent, waar door de „Vereen. tot behoud van Natuurmonumenten” en door de „Vereen. tot bescherming der Vogels” reeds zooveel goed werk is verricht, en voorts in Nederlandsch-Indië, dat op gebied van bescherming ook al veel presteerde, heeft men evenmin stil gezeten. Op aanstichten van Mr. P. G. van Tienhoven, Penningmeester van de „Vereeniging tot Behoud van Natuurmonumenten in Nederland”, werd op 10 Juli 1925 een „Nederlandsche Commissie voor internationale Natuurbescherming” opgericht, gevormd door een groep invloedrijke, belangstellende Nederlanders. Niet-officieel werkend, stelt zij zich ten doel, quaesties inzake Internationale Natuurbescherming te onderzoeken, zich voorts in verbinding met de overheid te stellen, als het quaesties zijn, die Nederlandsche belangen ten onzent of in de Koloniën raken, alsook pogingen van bescherming in andere landen te steunen. Aan het kort verslag der vergadering op 10 Juli zijn bovenstaande gegevens door mij ontleend. Moge de tijd wederom rijp worden voor een hernieuwde poging tot internationale samenwerking op 't gebied van Natuurbescherming. (Vert.).

EEN KRIJGSHAFTIG HERDERSVOLK: DE MASAI'S

Al in het jaar 1896, toen ik met mijn vriend Merker, de tegenwoordige kapitein der Keizerlijke koloniale troepen op dit punt van gedachten wisselde, bemerkte ik, dat wij het er over eens waren, dat de Masai's, het krijgshaftige herdersvolk, dat de steppelands van Duitschen Britsch-Oost-Afrika bewoont, en dat tot nu toe tot de „Hamieten” gerekend werd, in hun physionomie een verrassend duidelijken en onmiskenbaren Semietischen trek vertoonen. In een omvangrijk werk heeft mijn vriend middelerwijl het resultaat van zijn veeljarige studie neergelegd en daarin als zijn meening uitgesproken, dat de Masai's lang voor den tijd, waaruit de oudste Egyptische oorkonden tot ons zijn gekomen, uit Arabië naar Afrika zijn getrokken, om zich ten slotte definitief in de Oost-Afrikaansche steppen te vestigen.

Voorts heeft hij op zich genomen te bewijzen, dat de Masai's — aanhangers van een streng monothëistische religie — afstammelingen van het Semietische nomadenvolk zijn, waartoe ook het herdersvolk der oudste Hebreërs behoorde, en dat dit volk al sinds langen tijd in het bezit van de bijbelsche mythen over den oertijd was, eer deze mythen nog naar Babylon zijn gekomen.

De Masai's hebben over het algemeen fijn besneden gelaatstrekken, hooge slanke gestalten en dikwijls bepaald sierlijke handen en voeten. Merker komt in zijn werk tegen de nog tamelijk algemeen heerschende dwaling op, dat de Semieten met de tegenwoordige Joden identiek zouden zijn; in werkelijkheid echter schijnen de kenmerken der hedendaagsche Joden zich eerst door vermenging van de oorspronkelijke Semieten met de Hethieten te hebben ontwikkeld. Voor zulk een vermenging, die

reeds lang vóór de vestiging der Hebreërs aanving, bevat de Bijbel verscheidene bewijsplaatsen.

Het ligt niet op mijn weg nader op dit punt in te gaan. In elk geval hebben wij in het werk van Merker te doen met den arbeid vol toewijding van een man, die als geen ander vermocht, zich in de psyche van den door hem bestudeerden volksstam in te leven; die met onvermoeide werkkraft vastberaden een lange reeks van jaren er ieder vrij uur aan gaf, om overvloed van materiaal bijeen te brengen, dat ook hen tot bewondering moet wekken, die als vakgeleerden misschien niet ten volle de opvattingen van Merker kunnen deelen.

Voordat Merker zich op de studie der Masai's ging toelagen, steunende op een uitstekend wetenschappelijk materiaal en een, zooals mij door vakmannen verzekerd werd, bewonderingswaardig beheerschen der moeilijke vraagstukken, die zich hierbij voordoen, was onze kennis over dit interessante volk hoogst gebrekkig. Niemand is als Merker in taal, denkwijze, zeden en gewoonten van dit roofzuchtig steppevolk doordrongen. Ik geloof, dat ik eenigermate in staat ben, de ontzaglijke moeilijkheden te beoordeelen, die hij moest overwinnen, om zijn doel te bereiken. Zoo waren er tot nu toe toch nog maar weinigen in staat geweest, slechts enkele woorden uit de taal der Masai's te verstaan.

Merker is van meening, dat de Masai's vele duizenden jaren geleden van Azië uit Oost-Afrika zijn binnengekomen. Door duizenden van jaren hebben zij hun tradities, hun mythen over den oertijd bewaard, die hun hoogtepunt bereiken in de opvattingen, welke ons door het oude Testament zijn overgeleverd.

Het is hier niet de plaats, nader op de bijzonderheden uit het werk van Merker in te gaan; het voor en tegen moet door de vakgeleerden critisch overwogen worden. Maar zooveel is zeker: sinds onheugelijken tijd beheerscht de El Morani, de speervechter van het Masaivolk, de steppelands!

Met schild en speer gewapend, zwierven de krijgshorden overal heen, steeds hun veekudden aanvullend

1) „Die „Masai“. Ethnografische Monografie eines Ost-Afrikanischen Semiten-volks“. Berlin 1904, Dietrich Reimer.

met vee, dat zij roofden uit den veestapel der naburige volksstammen.

Evenals de Indianen van Noord-Amerika, zochten de Masai's hun hoogste heil in onbeperkte vrijheid. Op hun manier streng militair georganiseerd, hielden zij alle naburige volksstammen in bedwang. Zoo leidden zij duizenden van jaren een heerlijk, vrij krijgsmansleven, totdat het binnendringen der blanken aan hun heerschappij paal en perk heeft gesteld, en zij als volk ongetwijfeld een spoedigen ondergang tegemoet gaan. Zooals het in aanraking komen met de „bleekgezichten” voor de Noord-Amerikaansche Indianen verderfelijik is geweest, is dat ook het geval bij het krijgshaftig volk der Masai's. Inderdaad is het leven, dat zij in de steppen leiden, niet vereenigbaar met de daar binnendringende beschaving. Maar zooals er in Europa geen jongen te vinden zal zijn, die in zijn vrijen tijd niet heeft genoten van de Indianenverhalen — gelijk ik zelfs mannen van beteekenis gekend heb, die in zulke lectuur nog ontspanning zochten na de vele, al te gecompliceerde indrukken van het overspannen cultuurleven — zoo kunnen wij in zekere mate ook met het volk der Masai's begrijpenderwijs meevoelen.

Wij zien in hen toch een volk, dat duizenden mijlen ver uit zijn oorspronkelijk vaderland is weggetrokken, om zich dwars door vreemde volkeren heen, moeizaam een weg te banen, blootgesteld aan de gevaren van een vreemd volk, dat, met het op 't spel zetten van het leven van elk mannelijk individu afzonderlijk, in onbeperkte vrijheid een ideaal krijgsmansbestaan gevoerd heeft. Zoo vinden wij tegenwoordig nog in den bovenmatigen trots der Masaikrijgers, en in hun verachting voor den niet weerbaren tegenstander, een blijk, hoe hoog mannenmoed, het in de waagschaal stellen van het leven, en verachting van het gevaar duizenden jaren lang door dit op zijne wijze zoo ridderlijke steppenvolk geschat werden.

En hoe zeer zijn de Masai's als 't ware één met de nyika! Had ik het niet zelf beleefd, hoe een nauwelijks zesjarig kind, dat, vanuit mijn kamp verdwaald rakend, moederziel alleen de kraal, die twee dagreizen verwijderd was, dwars door de doornenpori, waar geen pad doorheen voerde — terwijl het er, zonder dat het eenig ongeluk

De schrijver bezig met een El Morani omtrent de levenswijze der struisvogels te ondervragen . . .

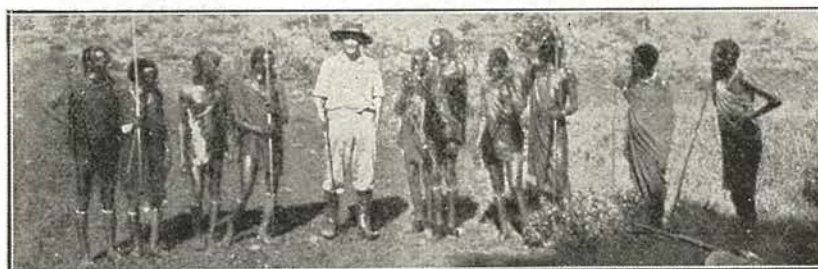
De Masai's enten sedert lang hun vee voor aan den kop tegen kwaden droes in . . . hun groot opperhoofd „Mbatyan" moet — volgens kapitein Merkers onderzoeken — hiermede zijn begonnen . . .

Nieuwsgierig naderden de Masaivrouwen mijn tent.

Veel karavaanlieden werden door hun vrouwen vergezeld.

Mijn angstvallige pogingen, om een dier gevaarlijke Masaispeeren te hanteeren, vonden geen bijval bij mijn Masaivrienden . . .

Masai's El Morans met speer en schild bezochten mijn kamp in steeds grooter aantal, tot ik deze bezoeken verbood . . .

Het „steenen huis” Nyumba ya mawe der kustbewoners, een geïsoleerde, kristallijne leisteenrotsmassa aan den linkeroever van de Rufurivier.

overkwam in overnachtte — weer wist terug te vinden en gezond en wel te bereiken, zoo zou ik zoo iets waarschijnlijk niet geloofd hebben!

En nu moet dit volk, evenals de dierenwereld der steppe, aan een voor hem onbegrijpelijke, onsympathieke, hoogere beschaving of aan de uitwerking daarvan te gronde gaan!

De vèdragende vuurwapens gaven den binnendringenden Europeaan ook zoo'n voorsprong op den Masai, dat zijn oorspronkelijke wapens, speer en zwaard het op moesten geven. Maar erger nog werd hun kracht door besmettelijke veeziekten gebroken, die het volk aan den ondergang prijsgaven.

De veepest, die ongeveer twintig jaar geleden ¹⁾ in de Oost-Afrikaansche steppe woedde, vernietigde in korten tijd bijna den geheelen veestapel van het Masaivolk; mannen, vrouwen en kinderen stierven dikwijls den hongerdood binnen enkele dagen. Eenige honderdduizenden Masai's slechts hebben er het leven bij afgebracht; niet in staat, zich aan een of andere levenswijze vandaag of morgen aan te passen, zullen ook zij in afzienbaren tijd verdwijnen.

Hier hebben wij weer een voorbeeld, hoe snel een volk van den aardbodem verdwijnen kan. De Masai's toch beleefden nauwelijks honderd jaren geleden nog een tijdperk van grooten bloei onder hun machtig opperhoofd Mbatyan. Het heeft voor den reiziger iets oneindig weemoedigs thans te moeten waarnemen, hoe de rest van dit heldenvolk — want dat waren zij, zoolang het schietgeweer hun streven nog geen paal en perk stelde — een wanhopigen strijd om zijn bestaan voert.

Geen inzichtig mensch, die dit volk nader heeft leeren kennen, zal zulks zonder deelneming over 't hoofd kunnen zien. Wij hebben hier niet te doen met een reeds door beschavingsinvloeden van levenswijze veranderden volkstam, die een in hooge mate onsympathieken stempel van bloedvermenging draagt, gelijk dit bijvoorbeeld bij veel stammen van Zuid- en Zuid-West-Afrika het geval is, maar met een voornaam volk, dat met taaie volharding aan zijn oorspronkelijke zeden en gewoonten gehecht blijft.

¹⁾ Schillings schreef dit in de eerste uitgave, die in 't jaar 1905 verscheen.

Dagen- en wekenlang heb ik onder de Masai's in de omgeving van hun kralen doorgebracht, en het volk met zijn eigenaardigheden in veel opzichten leeren waardeeren.

Hun gezangen, hun dansen, hun doen en laten hadden voor mij immer en altijd veel nieuws en aantrekkelijks. Dikwijls besloop mij, ik herhaal het, een weemoedig gevoel, wanneer ik in het avonduur de mooie aristocratische krijgsmansgestalten bij mijn kampvuren kon gadeslaan, terwijl zij oeroude melodiën, krijgsgezangen, voor zich heen neuriëden. Schild en speer steeds bij de hand, zaten de bronskleurige, gespierde krijgers in het magische schijnsel van mijn kampvuren neergehurkt. Meer dan eenmaal moest ik zoo bij mijzelf denken, wat ik wel met mijn mannen tegen hen had kunnen uitrichten, wanneer ik hen met gelijke wapens had moeten bevechten!! En zelfs in oorlogsomstandigheden door de El Moran bedreigd, heb ik nimmer een gevoel van afkeer jegens dit volk gehad. Zij vochten immers voor hun idealen, zooals wij Europeanen dit dagelijks voor de onze doen, en koesterden toch, gelijk ik van mijn vriend Merker gehoord heb, vol geestdrift, verlangens naar den dag, waarop volgens de profetie van hun groot opperhoofd Mbatyan, een held, een groot opperhoofd, weer in hun midden zal opstaan, om hen van het juk der vreemde heerschappij te bevrijden...

Hoe zeer de Masai's gehecht zijn aan hun van oudsher overgeleverde gewoonten, bewijst treffend het volgende voorval.

Een Masaijongen was als ambtenaarsbediende met zijn meester meermalen in Duitschland geweest, en hij beheerschte de Deutsche taal en zelfs het Berlijnsche jargon bewonderenswaardig goed. Toen uit den „ol dijoni“, den jongen, een „ol barnoti“ gegroeid was, en de jongeman al lang zijn dienst had verlaten, trof een Europeaan hem op zekeren dag, in plaats van in Europeesche kleedij over zijn geheele lichaam met rooden oker besmeerd, het weer langgedragen en gevlochten haar met den „ol daiga“ (vlecht) druipend van vet, in gezelschap van andere Masai's, in krijgsdosch getooid, aan. Op de verwonderde vraag van den heer, wat dat te beduiden had, antwoordde de Masai in het reinste berliner Duitsch: „Ick habe et vorjEZogen, wieder mang meene Landsleute zu leben!“

Nooit zal ik vergeten wat een mijner Masaivrienden mijn dragers ten antwoord gaf, toen hij onbevreesd en handig met zijn bloote armen de schatten van een bijennest uit een termietenheuvel te voorschijn haalde en de goudkleurige honingraten vrijgevig onder mijn dragers verdeelde.

„Waarom steken de bijen je niet?“ vroeg een mijner mannen aan den krijger.

„Het is jelui zaak, lasten te dragen,“ antwoordde de El Morani, de mijne is het, om in de steppe te zwerven. Jou steken de bijen, van mij echter houden ze!“

Daarbij trof den nieuwsgierigen drager een diep verachtelijke blik.

De Masai's kennen het stelsel der slavernij niet. Jaren geleden dienden twee Masaimannen, „Loumbardië“ en „Kipueto“ genaamd, mij gedurende een jaar als gidsen, en ik betaalde hun, daar zij mij tot aan de kust volgden, daar hun loon uit. De gansche som gebruikten zij echter dadelijk, om een reeds zeer bejaarde Masaislavin los te koopen, die in Pangani leefde in 't bezit van een neger. Zij behoorde tot den stam van mijn gidsen; dat was hun voldoende aansporing tot deze handelwijze, die van een even onzelfzuchtige als voorname gezindheid getuigt. Ik behoef er dan ook wel niet aan toe te voegen, dat ik niet alleen zorg droeg, dat de vrijbrief der slavin tegen een billijk bedrag werd afgegeven, maar de mannen ook voor hun edelmoedigheid noch ruimschoots beloonde.

Hierbij zij nog opgemerkt, dat ik eens bij een dergelijk geval op beslisten tegenstand stuitte. Mijn oude karavaanleider „Maftar“, een Suaheli, weigerde zich door mij, als bewijs van erkentelijkheid voor zijn trouwe diensten gedurende vele jaren, vrij te laten koopen. Het verdriet, hem te moeten verliezen, wou hij zijn ouden Arabischen heer niet aandoen! 's Lands wijs 's lands eer.

Dergelijke trekken van voorname denkwijze, heb ik meermalen ondervonden, en ook door missionarissen, bij wie ik gastvrijheid genoot, hooren bevestigen...

Zelfs in de nachten, waarin Masaihorden mij overvielen, en ik ternauwernood met mijn mannen aan den dood ontsnapte, heb ik geen oogenblik zelfs dien wrok tegen hen kunnen koesteren, dien men voor een onedelen tegen-

stander kan gevoelen. En een mij zeer sympathieke vriend heeft eens naar mijn hart gesproken, toen hij zei: „Als ik niet was, die ik ben, zou ik wel een Masai el morani uit den goeden ouden tijd willen zijn.”

De navorsching van het Masaivolk door Merker, de monografie, die hij over dezen volksstam gepubliceerd heeft, mag wel onder de grondigste studies worden gerekend, die er tot op heden over een Oost-Afrikaansch volk gemaakt zijn. Mannen als Graaf Götzen, Stuhlmann, Merker, Richard Kandt, Fülleborn, Paul Reichard, Passarge en Kraemer ten slotte, — de beide laatsten onderscheidenlijk in Kameroen en Samoa — hebben ons voorzeker met hun zorgvuldige, moeizame en zaakkundige navorschingen inzake onze koloniale kwestie een onvergelykelijk grooteren dienst kunnen bewijzen, dan zoovele anderen, die hun heil zoeken in gecompliceerde bestuursmaatregelen, welke daar dikwijls niet zijn door te voeren.

In de allereerste plaats komt het er toch op aan, de volkeren, die men beheerschen wil, nauwkeurig in al hun eigenaardigheden te leeren kennen!

Dan alleen kunnen noodlottige fouten vermeden worden, die tot wanhopige gevechten aanleiding kunnen geven.

Daarom deugt ook het systeem van het steeds omwisselen van ambtenaren van den eenen post naar den anderen nooit en te nimmer. Mannen, die zich ergens hebben ingeleefd en beproefd zijn gebleken, behoorde men zoo lang mogelijk op hun post te laten, zonder hen in rang te laten achterstaan. Het is ondoenlijk, inheemsche toestanden bijna onveranderd naar vreemde volkeren over te planten; veeleer dient men rekening te houden met de opvattingen, zeden en gewoonten van diegenen, die men beheerschen wil.

Voor een Europeesche immigratie zullen deze landen grootendeels wel voor altijd gesloten blijven. Den inboorling echter langzamerhand te vervormen, en hem in zijn aan het land aangepaste eigenaardigheden voor het algemeen, voor het groote geheel nuttig te laten zijn, zou niet alleen het eenig uitvoerbare, maar tevens een mooi en hoogstaand doel kunnen zijn!